

Свеска VI.

Сарајево, јуни 1890.

Год. IV.

Власник: АЕМ. Консисторија.

Уредник: Ђ. Петровић, свештеник.

Број 637.

Окружница.

Пречасном свештенству, славним еписко-православним црквено-школским општинама и народу Дабро-босанске Епархије.

Свештеник **Коста Анђелић** нека је оввијем ради купљења-сабирања добровољних прилога на подизање цркве у парохии Церовици, котара тешањског, и од Наше стране, сваком благочестивом човјеку Христјанину, најтоплије препоручен, како би од многих капљица постао непре-

сушан „извор,“ — и тамо подигао се свети храм на славу Створитеља, одржање православија а у спомен ктитора и приложника.

Из консисторијалне сједнице.

У Сарајеву, 19. априла (1. маја) 1890.

АЕ и Митрополит дабро-босански:
Ђорђе Николајевић, с. р.

О релиџији (вјери).

О науци Исуса Христа, или о унутарњим биљезима Божанствености Хришћанства.

(Наставак.)

Што се тиче науке, коју је проповиједоа Исусе Христос, то у њој, при свијема усиљавањима и непријазности непријатеља, у вријемени готово 19 стољећа не само да се није ништа нашло, што би било недостојно Бога, несагласно с достојанством човјека и што не би одговарало његовом позиву (назначенију) — истини, наравствености и блаженству; напротив су мудри

људи након строгог испитивања увијек налазили да је како карактер Исуса Христа, тако и Његова наука изнад свијех недостатака, висока, плодносна, утјешавајућа и толико савршена, да савршеније од ње разум људски преставити себи не може. И небројено мноштво људи у сва времена искуством су дознали истину ријечи Исуса Христа: *ко хоће вољу Његову (Божју) творити,*

www.unilib.rs
разумјете, је ли ова наука од Бога или ја сам од Себе говорим. (Јоан. 7, 17.) — *Ходите к мени сви који сте уморни и нашоварени, и ја ћу вас адморити; узмите јарам Мој на себе, јер је јарам Мој благ, и брме је Моје лако.* (Мат. 11, 28. 29.)

Наука, коју је проповједао Исус Христос, садржи у себи истине: 1) разуму *постижне* и 2) разуму *непостижне*.

1) Наука, разуму *постижна*, садржи у себи саме високе и чисте појмове о Богу, о човјеку и бесмртности, и прописујући нам обвезе према Богу, према ближњима и самима себи, указује на сами чисти извор њихов, — на синовљу љубав према Богу. Може се рећи, да је Исус Христос први учитељ и природне религије у њеној правој чистоћи и плодносној, у каквој је ми не налазимо ни у народним религијама, ни у системима филозофским.

2) Наука Исуса Христа, разуму *непостижна* не само утврђује науку разумом постижну и чини ју живом и дјелујућом (*дѣйствионоу*), но и преимућствено припомаже повређеном стању рода људскога. Истине, које се у њој садрже, будући су над нашим разумијевањем, стоје у тесној свези с истинама, које разумију; и разјашњују, попуњују и потпомажу их, састављају с њима једну прекрасну цјелину, и имају благотворни уплив на наравственост.

Ове високе истине морају стога бити над људским разумијевањем, јер су оне откривења вјечнога опредјелења-вјечнога Оца: *подићи пало човјечанство, и сјединити га с Богом посредством вјечне ријечи (Слова), која се је у извјесно вријеме имала појавити, и јавила се у облику човјечијем.* Но ко од људи знаде, говори апостол, што је у човјеку, осим духа човјечијега, који живи у њему? Тако и оно што је Божије, нико не зна, осим Духа Божијега. (I. кор. 2, 11.)

Те високе истине, премда су над разумом људским, но ипак оне не протуслове њему, и стоје у самој тјесној свези са спасењем свијета. Па пошто се оне усвајају вјером, то оне силно утичу на освећење и облаженствовање рода човјечијега.

Те високе истине чине човјека пажљивим на основно зло, и кадре су наоружати га на непрестану борбу с њим, као нпр. учење о падењу човјека, о природној наравственој поврједи, и о потреба више Божанствене помоћи.

Те високе истине кадре су распламтити и поткријепити дух наш на побједу зла у нама, стога, јер нас увјеравају о свемоћној и свагдањој помоћи великога Посредника (Ходатаја) међу Богом и човјеком.

Те високе истине кадре су уселити у нас дјелујуће начело наравствености — љубав, наговештавајући нам неограничено човјекољубље Божије, по кому је Он поради спасења свијета ниспослао Јединороднога свога Сина.

Ево, кратки појам о суштини хришћанске науке:

А) **Теоретична наука** садржи у себи потпуно учење о наравственом царству Божијем, и излаже: 1) установу тога царства. 2) васпостављење тога, које је услијед гријеха пало, и напошљетку 3) испуњење његово у будућем животу.

1) Што се тиче првог дијела теоретичке науке; то Исус Христос:

а) Бога, кога су патријарси знали и поштовали, као Свемогућега (Шадаи), Израилђани као Непромјенљивога (Јехова), тога Бога објављује нам под именом Оца, и не само као створитеља и управитеља свијета у каквом је смислу Он био познат и незнабошцима, но као премудрога и свеблагога васпитатеља људи, у најближем према њима однашају. Тако, заповједајући љубити непријатеље, Он присаједињује следеће увјеравање: *Да будеш синози Оца нашега небеснога, јер Он заповједа сунцу својему да сија над злима и добрима; и даље: будише савршени јер је и Отац ваш небесни савршен.* Па такви се појмови о Богу налазе и у молитви Господњој. У тој молитви, исто тако као и у последној молитви Исуса Христа за све вјерујуће свију времена и свију народа, прекрасно је изражен дух Хришћанске религије, дух истините љубави који саједињава човјека с Богом и са цијелим човјечанством.

Име *Отац*, просто и високо, појмљиво простом човјеку, важно за филозофа, и у опште благотворно за наравственост, прибавља спокојство срцу, и побуђује дух наш на слободно дјелање, јер сва дјела наша дужни смо свршавати у присуству чедољубивога Оца, а не каквога год страшног господара (властелина).

б) Исус Христос проповједа, да је једини Бог уједно и Триједини: Бог Отац, Бог Син и Бог Дух Свети; и називајући Бога духом, учи,

да Му се клањати ваља духом и истином, и да Му се клањати може на сваком мјесту.

в) Учење о човјеку, које проповиједа хришћанска религија, је јединствено. С једне стране казује нам оно, да је људека природа до крајности повријеђена тако, да смо ми по природи синови гњева, и нужно је да се препородимо; с друге стране приповиједа нам о високом достојанству човјеку и приказује његов важни позив (назначеније), кад говори, да ћемо ми посредством Исуса Христа опет постати синовима Божијима, браћом Исуса Христа, и заповиједа нам да будемо савршенима, као што је савршен Отац небесни.

2) Други дио теоретичне науке, коју закључује у себи учење о васпостављењу царства Божија, 1) слика биједно стање рода човјечијега, 2) одређенење Оца небеснога о васпостављењу рода човјечијега јединородним Сином Својим, и 3) описује испуњење тога великога дјела Исусом Христом, који нас је својом науком и животом укријепио против господства гријеха, страдањем и смрћу прибавио нам опроштење гријехова и даровао наду на вјечни живот.

3) Трећи дио, који у себи закључује учење о испуњењу наравственога царства Божијега у другом животу, састоји се у том, што а) Исус Христос обећава вјерујућима вјечни живот, и не само као неодузетну награду за добродјетел, но уједно као дар неограничене благодати, као насљедство Оца небеснога и сунаслједство са Исусом Христом. Тако у посљедној молитви, обраћајући се к Оцу, молио Га је Он: *Оче, хоћу да и они које си Ми дао буду са Мном гдје сам Ја, да виде славу Моју, коју си Ми дао, јер си Ме вазљубио прије послања свијеша.* (Јоан, 17, 24.)

б) Исус Христос проповиједа не само о продужењу (трајању) бића душе послје смрти, но и о свеопштем васкресењу душа у дан суда, и то учење потврђује примјером, као: васкресењем Лазара и других, и властитим својим устајањем из мртвих, које је, по учењу апостола, образац нашега васкресења.

Тако символ Хришћанске религије садржи у себи науку: 1) О једном Богу, свблагом и светом Оцу свију људи и цару наравственога царства. 2) О Јединородном Сину Божијем, кога је Бог Отац послао не само да просвијети људе, но да и умре за њих и васпостави нарушени поредак у наравственом царству. 3) О светом

Духу, животворењем и освећавајућем, и напошљетку 4) О будућем животу, гдје ће васпостављено наравствено царство имати достићи своје савршенство и пуноћу.

Главни основ науке, разуму постижне, у којој Исус Христос високе и плодноне истине проповиједа без школског метода, је ово: *Бог је свију вас Отац, а ви сви међу собом сте браћа.*

Главни основ науке, разуму непостижне, је: *Исус, Син Божији, Испушитељ људи.*

Б) С теоретичном науком Исус Христос сјединио је и *практичку*, која се дотиче *дужности, побуда и средстава.*

Дужности. Што се тиче дужности; то пошто су сви људи учасници гријеха, Исус Христос прије свега захтијева истинито покајање и поправљање. Тако прва ријеч из Његовијех уста бијаше: *Покајте се*, а посљедњи налог апостолима састојао се у том, да *проповједају покајање свијема народима.* Поправљање имало би се започети не споља но из нутра — с побољшања срца; јер *из срца излазе зле мисли и дјела* (Мат. 15, 19.) Стога Он и сматра за осуђења достојна не само дјела, но и све тајне мисли и зле жеље (Мат. 5, 28.), жестоко устаје против лицемјерства (Мат. 23, 13. и др.), хоће, да се Хришћани клањају Богу духом и истином, (Јоан. 4, 24.) с искреним расположењем срца (Лука 21, 3. 4.) и у опште да се старију, да задобију вишу праведност, нежели што бијаше фарисејска.

Саме дужности не набраја Исус Хаастос све подробно, но преимућствено указује на начело, из којег може сваки разумјети своје обвезе, — има за циљ образовати карактер.

То начело је љубав према Богу од свега срца, од све душе, од све силе, и љубави према ближњему као према самом себи.

Љубав према Богу не смије се састојати у једином само чувству, но мора бити дјелујућа, која се изјављује држањем заповијести (Јоан. 14, 15.), подражавањем Богу, и одликујућа се ревношћу за добро (благо) људи по вољи Божијој.

Љубав према ближњему мора служити својственим билегом ученика Христових, мора бити дјелујућа, и по примјеру Исуса Христа и Оца небеснога, који даје да сија сунце Његово на добре и на зле, мора се простирати на све људе па и на саме непријатеље.

Побуде. Према тому како су наравствена стања људи и њихова својства различна; то

Исус Христос употребљава и различне побуде за њихово поправљање, какове су: страх и претње, обећање вјечнога блаженога живота, и напошљетку светост воље божије. Но особита хришћанска побуда к добродјетелном животу састоји се у посланству Сина Божија зарад спасења људи, у Његовим страдањима и смрти ради подучења опроштења гријехова и ради надежде на овај свијет и Његово страдање и смрт с једне стране показују нам вјечно правосуђе и светост, а с друге бесконачну љубав Оца и Сина према роду човјечијем, па тако усељавају у нас страх од гријеха и уједно побуђују нас на враћање узајамне љубави.

Средства. Да се људи не би могли жалити на немогућност испуњења Хришћанских обвеза, или на слабост сила својих, Исус Христос к обичним средствима разума присајединио је још и друга, као што су:

Властити Његов примјер: *Ја вам дадох углед да и ви тако чините, као што и Ја вама учиних.* (Јован 13, 15.)

Обећање свемоћне благодати: *Заиста, заиста вам кажем да штогод узмишете од Оца у име Моје даће вам.* (Јоан. 16, 23.)

Установљење цркве, која, осим других припомоћи (посећивања) за добродјетел, садржи у себи седам тајанствених свештенодјелства простих по својству, високих по мислу и плодноносних за благочашће.

Наравственост Исуса Христа приличи свему роду човјечијему: она је чиста, висока, а ипак човјечија, прихваћа људе онакве какви су, и руководи их к оному, каквима су дужни бити; обвезе, побуде и средства нису ограничене временом, мјестом и класом људи, него приличе свему роду људском у свију времена и мјеста.

О спољним биљезима Божанствености хришћанске религије.

Откуда је добио такву високу и тајанствену науку Исус Христос, који се родио и васпитао: а) међу народом, не баш толико просвјешћеним, а међу тим приврженим к обредима и са националном гордошћу очекивајући у Месији земаљског цара; б) у такво вријеме, кад је политичко, религијозно и литературно (књижевност) стање тога народа било сасвим жалосно; в) од сиромашних родитеља, познатих са њихова

благочашћа, али не са учености, и г) при том у Назарету, који су и сами Јудејци презирали? Чујмо, шта Он сам о томе говори:

Исус Христос постојано и јасно свједочи о Себи, да је Он посланик и Син Божији, који је добио од Бога не само заповијест — да проповиједа науку, но и саму науку.

1) *Исус Христос тврди, да је Он добио од Оца заповијест или налог — да проповиједа религију.*

Сва мјеста, у којима Он проповиједа о Свом посланству од Бога, а међутим у вишем смислу него ли Мојсије и пророци, указују на то значење. Тако он захтјева вјеру, јер Га је Бог послао: *јер Бог тако вазљуби свијет, да је и Сина Својега Јединороднога дао, да ниједан који Га вјерује не погине, но да има живот вјечни, јер Бог не посла Сина Својега на свијет да суди свијету, но да се свијет спасе кроза-Њ.* (Јоан. 3, 16, 17.) *Дјела, која Ми даде Отац, да их свршим, сама та дјела свједоче о Мени, да Ме је Отац послао.* (Јоан. 5, 36.) Тако он вели, да ко у Њ' вјерује, тај вјерује у Бога: *ко вјерује у Мене не вјерује Мене, него Онога који Ме посла.* (Јоан. 12, 44.) Тако Он јасно говори, да Он учи не оно, што Он хоће, но Отац Му је дао заповијест, чему је дужан учити: *Ја од Себе не говорим, него Отац који Ме посла, Он Ми даде заповијест, шта ћу казати и шта ћу говориши.* (Јоан. 12, 49.)

2) *Исус Христос тврди да је Он и сам садржај Своје науке добио од Бога Оца.* Тако Он говори: *што Ја чух од Њега, то и казујем свијету.* (Јоан. 8, 26.) *Моја наука није Моја, но Онога који Ме посла. Ко хоће Његову вољу творити, разумјеће, је ли ова наука од Бога или Ја сам од Себе говорим.* (Јоан. 7, 16, 17.)

Такво је свједочанство Исус Христос дао:

а) Народу. *И дивљаху се Јудејци говорећи: како Овај зна књиге, а није се учио? — Тада им одговори Исус и рече: Моја наука није Моја, но Онога који Ме посла.* (Јоан. 7, 15.)

б) Апостолима у праштајућој својој бесједи с њима (Јоан. 13—16,) и у молитви к Оцу Својему: *Ово је живот вјечни, да познају Тебе јединога истинитог Бога и Тобом посланог Исуса Христа. Сад разумјеше да је све што си Ми дао од Тебе, јер ријечи које си дао Мени, дадох им, и они примише и познадох истинито, да од Тебе изиђох, и повјероваше, да си Ме ти послао.* (Јоан. 17, 3, 7, 8.)

Па то исто посвједочио је Исусе Христос пред Кајафом, кад га је исти заклињао именованом Божијим, да каже о Себи истину, а тако и пред Пилатом: *Царство Моје није од овога свијета.* Ово свједочанство Исуса Христа о самом Себи

већ је важно и достојно потпуне вјере по Његовом високом наравственом карактеру, потврђено разним Његовим чудесима, пророштвима, васкресењем и вазнесењем на небо.

(Свршиће се.)

Проматрање живота и рада свештеничког.

Писма оца сину.

I. Дно.

Треће писмо.

(Наставак.)

У прошлом писму говорио сам ти, сине мој, о непријатељима мирне душе свештеничке, говорио сам о страстима, које неки називају душевним страстима. Те су страсти тим опасније, што се непримјетно развију у нашем срцу и живе у нама под именованом благодарности и врлине. Надам се, да не ће оне поколебати у теби љубав према чистоти душе и срца; знам да не ће моћи искварити твој морални живот, јер ти ћеш да изабереш себи поприште сеоског свештеника, а у таквом положију не ће имати прилике честољубље покушавати, да окупира твој живот и рад. Али мјесто те страсти, говорићу о другој, с којом се мораш борити и коју мораш да побједиш; о осталима говорићу ти, кад буду одпочеле дјелствовати тобом, а надам се, да ћеш ти бити мени отворен и искрен.

Ја ћу теби показати суд и мишљење моје о таквом предмету, који не треба да помути твоју младићску стидљивост. Ти мораш то знати, да би могао судити о себи, да ли си способан, да будеш свештеником.

Та страст смјештена је самом природом у нашу крв. Она се одликује од других страсти тим, што не долази с поља; њезин зачетак буде у људској крви, а за то је и има у животу сваког човјека.

Ето због чега мора најпорије ступити у сvezу онај, који жели да прими на се чин свештенички. Тиме се умирују страсти и добија се јако средство, да их надбијемо и уништимо. Ти ћеш да будеш свештеником у времену, кад си пун силе и здравља, кад је крв тако врућа, да мало узбуђење силно усколеба и тим даде срцу већу власт над свима другим душевним способностима. Ослаби ли човјек своје тијело постом и радом, а буде ли слаб карактером, то и тада неће га она оставити у миру, него ће распаљивати његово уображење.

Свештеник је и муж жене и служитељ Божији; у пошљедном случају њему је неопходно чувати чистоту и тијела и душе од грјешних помишљаја за вријеме богослужења. Можеш појмити, каква тешка борба предстоји њему са самим собом. Надвлађује ли твоје срце све душевне способности и гори ли у теби тако крв, да је не можеш обуздати, то је боље не примај се тог звања за то, што ће грјешине помисли помутити тебе у оно вријеме, кад ти је најнужније спокојство и мирноћа, као најважнији и први услови срдачне и истините молитве. У такој прилици најпотребнија ти је чврста воља и одважност, да владаш собом, да побједиш себе и да се користиш својим правом

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А
Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

благовремено. Због тога је ето потребно, да се предходно испиташ, јеси ли ти довољно снажан, да ступиш у борбу са тим искушењима. Ја ћу ти показати средство, којим ћеш испитати чврстоћу своје воље. Једног врућег летњег дана предузми путовање; кад силе твоје ослабе, кад те жеђа почне морити, дођи извору, умиј се водом, али не угасуј жеђи, него опет жедан отиди од оног извора, али без кајања, него са увјерењем, да ће жеђа и сама утолити. Ако то учиниш тако, да се пошље не кајеш, то се онда можеш борити са својим страстима и можеш одржати над њима побједу.

Сине! У томе случају престоји човјеку велико искушење, тим веће, што њега може смутити друго лице, које га својом неразумношћу може навести падању, ако се он не одликује чврстом вољом и тврдим карактером. Тада ти престоји да се бориш не само са собом, него и са таким лицем, од кога ти може постати мирноћа и част лако друкчија. У осталом о томе ћу ти говорити кад постанеш мужем.

Љубезно моје чедо! У току живота буду и такве околности, које не зависе од нас а које могу имати врло несретне пошљедице. И на то мораш обратити велику пажњу, не да би их сасвим од себе открио, то није у нашој власти, него ради тога, да би оцјенио и испитао себе хоћеш ли их моћи понијети, да не ћеш ослабити и клонути под бременим њиховим. Између многих околности јесте и оно, које свештеника може лако окружити а које учини да буде од тада удовац — свештеник. Не дао Бог да ти то искусиш. Али прије или пошље оно се може догодити у животу твом. Жена је прави најнужнији и свагдањи друг. Она умирује мужа, задовољава његовим жељама, паж-

љиво настоји да удали од њега све, шта би га могло обеспокојити; она се занима радовима, од којих зависи чистоћа, ред и тачност у кући, и она тиме опрашта мужа од таквих послова, који се не слажу с њим; она је искрен друг његов, пред ким он може бити отворен, не бојећи се издаје и пакости. — Догоди ли се пак, да свештеника задеси та горка судбина, то су страдања његова тужна и жалосна; прије бих поднио велике болове на ком дијелу мог тијела, него да искусим такву судбину. Тада свештеник промијени савршено други начин живота; нико не може довољно удовољити његовим жељама и потребама; он изгуби вољу за свим; живот му буде пун хладноће и горчине. Не могу ти даље о том говорити, а не дао Бог, да те снађе таква судбина, која би и теби загорчила дане живота.

Постарај се, да беспристрасно испитам своју душу и срце. Гледај, да дознаш, има ли у њој толико тврде и топле вјере, да би могао без питања подносити то све. Треба да знаш, да ли можеш као побједитељ изаћи поносно из борбе са несретном судбином. Човек се може покорити околностима, али треба да не изгуби осјећање и љубав према својој вјери, да не губи наду на бољу будућност, а то и једно и друго врло су потребни сваком а особито свештенику. Равнодушност, хладноћа, неосјећање и мртвило душе нигда не могу принијети човјеку користи ни у каквом дјелу, а тим више у дјелу службе пастирске.

Теби ће можда бити чудно, за што се ја у овом проматрању не држим Светог Писма, зашто не наводим ријечи Св. Писма за потврду истинитости мојих разлагања; али упамти, ја у својим писмима посматрам свештеника човека а не као пастира који је обдарен даровима Божије благо-

дати. За постигнуће ових дарова мора човек учинити се достојним, треба да умири своје страсти и да се достојно спреми и приуготови. Поглед на свештеников живот просто је са практичке стране. За то ја обраћам пажњу на оно, што свештеника може снаћи у животу. Мислим да су ти твоји наставници довољно дали појма о духовној страни свештеника на основу Божијег закона и догмата наше религије.

Завршујем ово писмо са овим савјетом: примјени све наведене случајеве живота на себе; престави да су те опколиле све ове околности, које ти наведох и расуди, можеш ли издржати ту борбу.

Четврто писмо.

У прошлим писмима говорио сам ти, сине, оне случаје у животу, гдје се можеш суерести са самим собом или са својим страстима. Ипак у њима нису потпуно наведене и описане све околности, које изазивају свештеника на борбу са самим собом, Нисам се ни старао да то опишем потпуно; то ћу ти говорити онда, кад већ будеш свештеник, и када будеш свагда изложен тим околностима. Моја је намјера да ти дам кратак преглед оног живота, који ћеш да примиш, али да предходно размислиш, да ли си способан примити то звање. И у овом писму и у идучем показаћу ти, шта треба да ради свештеник, кад дође у додир са заблудама и пороцима своје пастве, и са непријатељима наше вјере и цркве. И ови ће прегледи бити кратки, само да би се могао упознати са оним, што ће ти у животу излазити на сусрет.

Ступајући у службу свештеничку, ти ступаш тим уједно и у непосредни додир са свјетом. Ти знаш какав је свијет данас, да је људство као какво велико

море, које је пуно зла и слабости. Али ко је био на мору при мирном његовом стању, тај ниједна неће знати силу његову и вапај онијех јадника, с којима се немилосно титрају огромни морски валови. Ко хоће да очигледно види, да сâм искуси ужас њихов, мора и ићи тамо, гдје ће се и срести с њима, но не дао Бог, да испиташ све то у животу, да се сударе с тобом свјетски таласи, јер би ти лако могло шкодити.

Ти ступаш у парохију, у средину људи, теби непознатих. Ти мораш најприје сву пажњу поклонити томе, како ћеш праведну оцјену дати о својој парохији, т. ј. мораш раздијелити своје парохијане на неколико дјелова, степена, према њиховом моралном стању. То ти је потребно за то, да би знао, коме припада каква поука и како ћеш се коме обходити. Међу својим парохијанима имаћеш људи добродјетељних, који се држе правила хришћанског живота, и слабих који по некад забораве на та правила, а не риједко излазеће предате и окорели грешници, који сеprotиве учењу хришћанског благочестија и начелима Христова морала, и који се старају, да за собом повуку и ону своју браћу, који нису стални у владању. Добро би било, кад би сви људи открили пред тобом душу тако, како би је могао размотрити као какву књигу; али тога никад не бива. Човјек није отворен и искрен пред лицем, које је ново и непознато. — Тебе ће у почетку сусретати са неповјерењем, ти не испитуј стање парохијана каквим средствима неумјесним и сувише брзим, нуруководи се у томе по правилима језуитизма. Јер ако ти парохијани на првом кораку увиде жељу, да што прије дознаш њихово владање, погинуће опште повјерење и љубав међу тобом и њима. Ал' шта ће ти језуитизам?

Свештеник није хитри ловац, који не тражи сходна средства за лов; свештеник је отац и пријатељ повјерених парохијана. Постепено упознавање њих и њиховог моралног стања јесте и сталније, сигурније и истинитије.

Је ли твоја душа чиста; јесу ли наmjере твоје благородне, то ти и неће пријетити сумња парохијана. Смотреност и велика пажљивост свештеникова према самом себи су неопходно потребни.

Ти излазиш пред твоју паству као служитељ Божији, чист и непорочан, равнодушан и отворен, али они ће тебе посматрати најприје можда са презрењем. Добро мислећи људи тежиће да испитају тебе, да ли си ти заиста такав као што кажеш, а људи порочни почеће у брзо пред тобом говорити о саблазнима, надајући се, да ће и тебе привући међу се, да будеш и ти учесник њихова неваљалства; то је са њихове стране најсигурније средство, да избјегну испред чије осуде, какву заслужује њихов живот.

Ти ћеш, сине, у почетку бити сам у средини тих људи, различитих међу собом по животу и владању. Ти нећеш имати никаква руководиоца, дуго ће проћи вријемена, док ти нађеш кога, који ће ти пружити руку братске помоћ и савјета. Ти мораш имати искуства и знања да таквог нађеш. А од куд ћеш то знање добити? Оно често касно дође, а дотле свештеника сретну свакојаке незгоде у животу и раду. Заблуда се сакрива, не указује се; она се често стара, да прими на се вид правде и истине, њу је тешко познати у почетку, она је врло примамљива, њезини су софизми тако скројени, да човјека невјешта на први мах могу и обманути. Ето због чега слаби људи не могу се одупријети

заблуди и добровољно пристају за њом, шљедују њеном учењу. Тако корак по корак, полако и постепено човјек готово и нехотице одаје се заблуди, приступа све ближе паду свог религиозно — моралног живота. Инстинктивно чувство добра јако је у човјечијем чистом срцу; наше срце може и угађати инстинктивно (по нагону) саблазни и неваљалству, али његов сигуран опстанак лако може да обмани и превари будно стање наше свјести. Људи, који су пали у саблазан, често осјећају и познају свој саблажњиви живот, а ипак се старају, да задобију од других добру оцјену. Врло лако може се догодити, да они теби први пруже руку, да би задобили твоје расположење на своју корист, да би им ти кроз прсте гледао њихове слабости, а ако је могуће да и тебе навуку у исту погрјешку. И у том погледу мораш на себе строго позити. — Они покривају свакојако своју заблуду, и старају се, да је преставе свијету као корисну или бар као не штетну. „Свештеник у дјелу свог служења дужан је себе начинити правим Божијим служитељем, али у вријеме слободно од службе, у кругу људи себи подобних и он је човек, и њему је дозвољена невина забава“ — то је обична фраза, којом се старају, да свештеника привуку на своју страну људи, који су одани угађању тијела и саблазнама овог свијета. Они теби предлажу и препоручују такву невину забаву и задовољство. А у чему се оно састоји? У неумјесним и непристојним ријечима, подсмјивавању, булазнењу и у слабости, да себи дозволи најприје шити по мало вина и у другим сличним преступцима од правила строгог држања, која могу бити нешкодљива за мирјанина, али за свештеника не могу никако. Сјети се, како се свештеник не може нигда савршено

опростити строгог живота. Он свагда и свукуд, у цркви, у дому парохијана или у дому своме, увјек је он служитељ Божији, те је за то дужан свагда, на сваком мјесту као добар пастир наблудавати строго најприје свој живот и рад; за њега не може бити изузетака; све оне тобож невине забаве за њега су непристојне и не дозвољене. Тешко је, разумије се у млађим годинама, док је човјек млад и не искусан и док му је крв врела а он одушевљен и за оно, што му доноси какву незгоду и непријатну пошљедицу. Тада уображење похуђује његову душу, која се бори са самим собом, али та је борба и потребна. Ако ти дозволиш себи да ма и најмање прекорачиш преко правила уздржања, ти ћеш већ пасти у очима строжијих и солиднијих људи; тим већ попушташ твојим порочним склоностима и дајеш им на вољу. Тијем ти чиниш већ један корак ближе саблазни и за корак удалиш се од строгих правила. У осталом неће се с тим свршити. Првим попуштањем ти дајеш повода и будућем попуштању од твоје стране. Ако им у почетку дозволиш, да се пред тобом покажу отворенији са својим неваљалством, то ћеш их тијем сам навести, да други пут буду већма безобразнији, тада ћеш чути и непристојне ријечи, које не би смио ти слушати а они говорити пред свештеним лицем. — Доста за овог писма.

Пето писмо.

Сине! Све што ти наведох у прошлом писму, не сматрај као на ствари малене, без важности; оне могу имати велики уплив на сав живот. У оно доба, кад ти будеш постао свештеником, ти ћеш бити пун живота и снаге, тада ћеш тек одпочети живити, испитивати насладе и угађање тијелу и друге људске грјешне навике, које су међу тим теби забрањен

плод. За што себи не би дозволио то? За што бацати од себе она блага, која су ти већ у рукама? Шта може у тим невиним забавама бити од пресудна утицаја на тебе? — тако ће ти говорити срце, да би само ма и најмање ослабило тебе од строгог уздржања и чувања. Као змије чувај се, синко, тог лукавог искушења и скупи сву силу твоје енергије и храбрости, да не подлегнеш у борби са непријатељем твог моралног живота и свештеничког угледа. Жестока је то борба а тим је жешћа, што дуже стоји саблазан пред твојим очима у примамљивим облицима. „Шта може бити, каже се, опасног у том, кад човјек пусти вољи својој, да се ода весељу и забави, којима смо већ и по природи својој наклоњени? Оне, према менеју већине људи, окријене душу и забаве човјека у његовом трудном послу, раду и предузећу. За што се не би човјек одао и нешто већем јелу и пићу, кад се оно чини ријетко и умјерено?“ За мирјанина, свјетског човјека може то поднијети, али за свештеника никако. То њему није дозвољено, не толико за то, што би то било саблазан, колико, што ће оно овладати нашим срцем и расијати нашу душу. Ако имаш склоности разуданијем животу, ако су ти драге радости и увесељења овог свијета, ако је твој дух слаб, ако се ти сам осјећаш слабым и нејаким, да се бориш са свјетским саблазнама, то не тражи свештеничког звања, у коме ће ти те саблазни поуздано доћи; па ако им се одаш, пашћеш и повућићеш са собом у грјех и многе између твоје пастве. Знај, да ћеш за сваког од њих дати одговор пред Богом, да ћеш добити достојну плату и на земљи од предпостављених и од Бога, што ниси као прави пастир и чувар очувао сваку душу у повјереној ти пастви.

Замислимо, да ће дух твој бити чврст и одважан, да ће ти дизати глас твој против саблазни и да ћеш сачувати чисто срце у сред тијех ускушења, али опет се тијем не ће свршити. Ти ћеш стајати чврсто међу паством твојом, ти ћеш је добро испитати, ти ћеш увидити и упознати све парохијане и схватити разлику моралног живота појединаца и свих скупа. Твоја благочестива и добра духовна чеда тјешће те и веселиће те. Но како ће горко жалостити твоје срце она, која су пошла стазом гријеха и покварености. Искварен је свијет. У њему је толико зла, да се чудиш, како се и сја земља не сруши под тешким теретом људског неморалног живота и рада, зла и порока. На првом кораку ти видиш и такве ствари, које те растуже; тада знаш, како је човјек сажалења достојан и како ниско он може пасти. Са ревношћу и љубављу одпочећеш старати се, да нађеш и повратиш заблуђеле; на мјесто благодарности за твоју љубав и ревност, коју си им указивао ради њиховог добра, предсрета те злоба и непријатељство. Порок ниједна неће опростити ономе, који га избличава и који показује људима његове хрђаве пошљедице, а ово је баш и потребно да чини свештеник, ако жели да исправи зло и одржи сабе од саблазни. Исто ће одмах полећети на тебе опетрестријеле клевете и пакости. Често се деси, да при свем твом поштену и праведном животу, изнесу твоје име као непоштено и нехришћанско; па и с тим се не свршава. Ти знаш да свештениково издржавање и опстанак у парохији зависи од његовим парохијана. Твоји непријатељи постараће се, да ограниче средства, којима се издржаваш, да избличавањем тебе склоне твоје парохијане на своју страну. Ти ћеш их можда и сажалевати и трпје-

љиво подносити неправедно њихово избличавање, али да ли ће ти будућност моћи то подносити? Тешко је, сине, гледати страдања, која су тако близу нашег срца и осјећања. Лакше човјек подноси своја страдања, него ли што их посматра на ономе, према коме он истински и од срца симпатише. Зар није жалосно, кад отац није у стању, да подмири довољно и најнужније потребе, од којих зависи живот и здравље његово и породице му; није ли грозно, кад се жени по усахнулим и мршавим образима све већма купи блиједило, које је и у гроб сатјера а само због хрђаве хране, нездрава стана, тешких трудова, којима се није привикла; може ли остати хладан и равнодушан онај, који гледа невино дјетенце, како малим ручицама а са сузама у очима тражи од свог хранитеља нужни напитака, а он му није у стању да даде?! Страшно је и ужасно то! Великом горчином напуни се човјечије срце тога часа, и тешко да би могле грјешне помисли овладати његовом душом. Таква је бура свјетског мора, која је у стању да сруши лађу мира и задовољства, и да те отјера на раскришће свјетско. У твојој памети појавиће се сва црна дјела човјечија и све њихове грјешне стране. Правда твоје савјести неће те утјешити — не, она ће на брзо породити у теби сумњу и двоумљење. Не дао Бог да то искусаш сине! Поколеба ли невоља и бједа ма и мало твоју вјеру, све је пропало. Познавши црну страну човјечанства и испитавши неправедно гоњење, човјек може охладњети срцем. Тада је велика несрећа за живот, јер као пошљедица таквог стања у нама се јавља презирање и неповјерење према свијету, а ко допусти у свом срцу то зло, за тога је на свагда погинула радост и љубав у животу. Све ће му се показивати у жи-

воту као мрачно и пусто; хладноћа и подозрење којим буде предусретао људе удаљиће га од опћења с њима. Сам ће скраћивати себи дане своје, желиће смрти као каквог особитог одликовања. Сада схваћаш, сине мој, за што ти је потребна сталност у вјери и чврстоћа карактера, да не паднеш под тим тешким бременом у животу. Будеш ли чист пред Богом, то ће те благодат Божија укријепити и оснажити, да тријеливо поднесеш то претешко искушење.

Видиш, синко, шта може свештеник у животу искусити и трпјети. Безуман је онај, који не размисли о себи и о свему, што га може сусрести у животу, него лакомислено, непромишљено метне на себе то иго Христово. Не знам, како бих и назвао оног, који се прими свештенства само за то, да би имао средства да живи. То је веће него светотајство! Он ће сам погинути, а повући ће још и друге са собом у бездну пропасти. А ти, ја мислим, да знаш, како ће бити томе, ко саблазни ма и једног од слабих!

Ја сам ти у главном показао све околности живота једног свештеника, које могу помутити његов дух и поколебати вјеру. Сад можемо судити, о каква спотицања у животу може наплазити све-

штеник, и каква му је потребна снага душевна, да би се могао одржати на ногама. Промисли о том, па ако се увјериш да можеш ступити у борбу са саблазнама и непријатељима твоје пастве, свете цркве и њених установа, ја ћу ти дати очински благослов.

И то знај, да те лако може обићи, па да ни у пола не искусиш силу и уплив оних искушења, која ти до сад наведох. Можда ће бура свјетска далеко од тебе указивити своју велику силу и моћ над другим људима, па се тебе не ће ни додирнути; али ти мораш бити на све то готов и спреман. Неразуман је онај, који се без какве претходне припреме креће на далеки пут мислећи, да ће га увјек срећа и задовољство пратити. Боље је, да преставши себи све недаће и бједе, које те могу снаћи, па да се наоружаш достојним и сигурним оружјем, па ће ти онда и путовање бити сигурније за то, што ћеш бити готов изаћи на мегдан свима незгодама и противницима, па ћеш их помоћу Божјом и свладати.

У идућим писмима постараћу се, да ти изложим, у какав је одношај дужан ступити свештеник према себи, породици, пастви и другим лицима.

(Наставиће се.)

О српским вјероисповиједним школама у Босни и Херцеговини.

„Знање је свјетлост, знање је моћ.“ Знање је она сила, која још од вајкада одржава човјечанство на висини достојној његовог позива. Оно и сада влада овим свјетом. Који је народ стекао знање и чија је држава пуна школа и других проsvјетних завода, тај народ и таква држава може и смије слободно погледати у неизвјесну даљину будућности своје, тај народ је сигуран, јер располаже знањем и науком, као

најважнијим и најсигурнијим оружјем, којим се крчи у нашем времену пут за љепши живот и сигурније будуће живовање. — Култура и проsvјета су најмоћнији чиниоци величине, напредовања, сретније и боље будућности и појединаца и народа. „Памет царује, снага кладе ваља“ вели мудро пословица српска. Њу је изрекао праведан и разуман суд бистрог разума Србиновог; њу су искусили у животу српски синци.

У току толиких вјекова, у течају оних кобних времена, када су се густи облаци неслоге и пакости надвили на српском небу, и када је пријетила зла коб животу и опстанку српске величине и славе, још тада је Србин увидио соколовим оком да се књигом једино може стати на пут толиким несретним спотицањима, о која ударају Срби у животу и раду свом.

Али хрђаве околности спријечише му, те се не могаше духовно развити. Док су срећни синови западне Европе уживали благодати књиге и писмена, дотле су Срби жељно изгледали, да ли ће им синути кад год љепшији и свјетлији зраци, дотле су проводили дане чемерно у мукама издишући, али и чувајући постојано аманете својих ђедова и предавајући их вјерно потомству своме. Тако код онијех видимо лијеп напредак у свима гранама наука и радиности, док у нас бијаше дуго времена у том несносна монотонија и застајање. Али бар кад је судбина тако хтјела да останемо до сада у мртвилу, треба од сада у бољем живету, опкољени пријатнијим околностима, треба да се пренемо, да стресемо са себе ланце лењости и немара, па да се живо својски заузмемо за успјешно напредовање, за очување свега, што се назива српско, хришћанско и човјечанско. Треба од сада сви једнодушно да пригрлимо српску школу, која ће нас најбоље упознати са врлинама јуначких наших предака; која ће нам вјерно описати њихове мане и погрјешке и упућивати нас да их секлонимо као љутог огња, који је и уништио многе красне цвјетове на српском пољу данашње науке; даће нам знања, како треба да се крећемо у животу и како треба вјештије и природније обрађивати своје послове. Школа ће нас познати и са Богом, са црквом и светињом православља, величином и узвишеношћу науке Христове, у кратко школа ће нам отворити очи душевне, којима можемо ма и мало зрелије разгледати природу, која нас окружава и догађаје, који се збивају у овом и прошлом времену. —

Какве благодати долазе од школа и просвјетних завода и какве користи доприносе они човјечанству није ни чудо, што се данас сваки народ, свака и најмања државица свим силама упиње и настоји да подигне што већи број ваљаних завода, у којима ће младеж стицати правог знања. — Сви се тако рећи такмаче, који ће што већу жртву приијети на тај племенити

олтар, са кога одејевају дивни зраци проsvјете и науке. Па кад тако просвјећенији народи теже за што већим бројем добрих школа, колико ли више треба да се ми о том постарамо, једно да имамо више школа а друго да нам подмладак иде уредно у школу и да се у њој поји водом живом, која ће га цијелог живота напajати. Хвала промислу ми у Босни и Херцеговини имамо лијеп број школа разасутих по свима крајевима наше домовине. Ето у средини, у срцу Босне налази се један од најзнаменитијих наших завода српско-православна богословија, која нам даје према нашим приликама довољно способне младиће, који раде на српским школама и упознају малену ђеду српску свему, што је племенито и истинито, свето и узвишено, корисно и спасоносно како за тијело и душу Србинову, тако и за очување његових народносних и вјерских особина. У свима скоро варошима Босне и Херцеговине постоје српске школе, на којима тешку дужност учитељеву врше православни Срби, па још највише синови ове земље, који су се припремили за тај посао било на ком ово — или оностраном заводу. —

Свакој а особито српској вјероисповједној школи дужност је врло племенита, али и врло тешка. Племенита им је дужност због тога, што је њима у дио пало, да оне одгајају Српчад саобразно савременој педагошкој науци, њеним начелима и правилима, да развијају њихов тјелесни и душевни живот, да их упознају са духом православља, са језгром праве и истините науке, да их упуте, како ће се доцније као одрасли и зрели људи показати пером и јазјом достојни њихових ђедова, који су оштрим мачем и бритком ђордом освјетлали образ себи и свом народу. — Да ли им је тешка дужност то ће знати само они, који су вјештији педагогији и околностима наших школа. У српским школама мора се поред свију оних предмета, који се предају у свима основним школама, поклонити *не мала пажња у науци вјере, историји Срба и црквеном појању.*

Који изађе из основне школе мора имати појма о догматима своје вјере, о историји своје цркве, о црквеном богослужењу, о значају појединих празника и т. д. мора бити вјешт у читању и разумјевању црквено-славенског језика. Из историје ваља да зна ко су Срби, одакле су дошли и гђе, какву су судбину претрпели, како су се развијали, у каквом су одношају били са

www.unilj.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

својим сусједима, које су владоце имали и како су ови управљали са њима; у кратко мора бити познат са прошлошћу свога народа. — Из црквеног појања мора српски учитељ извјежбати и научити своје ученике одговарању божествене литургије недељом и празником, празничним тропарима и другим најнужнијим стихирама појединих празника. — Нашим општинама црквено појање је најглавнији предмет. Не одпојили се само један пут како треба, већ примједбе и укори стижу са свих страна учитељу. Ако хоће да задовољи колико било општини и црквеном благољенију, мора на рачун и на штету кога другог предмета држати појање или мора жртвовати појању оно вријеме, које би употребио на своју корист, на опорављање свог здравља у чистом ваздуху. У осталом неће ли ни једно ни друго, биће му још у напријед одказано мјесто и служба на дотичној школи. — Већином (не бих се преварио кад бих рекао и све) наше општине раздјељене су на двије или три партије, странке, које се не слажу у начелима. Деси ли се учитељ у такој општини, то тешко, врло тешко да ће дуго ту учитељевати, јер задовољили једнима, чини на жао другима и обратно, а зна се да смртни не може двама господарима служити, јер или ће на једног мрзити а другог волети, или ће за једног радити а за другог неће ни марити. Не можете Богу служити ни мамону.“ (Мат. VI, 24.)

Учитељ мора ако не са свима а оно са неколицином ђака присуствовати на пратњи при погребу умрлог хришћанина. Не пита се да ли је учитељ свршио предавање или не, има ли времена да иде итд. него док га зовну, мора да иде, па било то у сриједу или неђељу, био празничан или школски дан.

На светосавским бесједама мора особито у мањим варошима учитељ узети најглавнији посао, ако не и сав. Неће ми се замјерити ако речем, да се наша браћа клоне од тог бар овди, гди сам ја, и да се брину о својим пословима. Сву припрему, пискарање, састављање ваљаног програма мора учитељ примити и свршити поред свог главног посла. Не разумијем овди, да учитељ не треба то никако да ради и да ништа не приврједи, него мислим да треба да раде то заједнички са учитељем и они, који би могли и имали времена, а не на слабачка леђа и онако изнуреног учитеља свалити толики посао, какав

захтјева једна бесједа, која треба и мора да буде достојна у свему и свачему великог учитеља народног — светог Саве. Сви треба сложено да раде, бесједа није учитељева него је она српска. а у учитељу није усредеређено сво Српство, па за то треба том приликом сви заједнички да се ухвате у коло не беспосли чења него рада и припремања. Ако желимо да бесједа буде српска, треба у њој све да буде и урађено не од једног Србина, нег од свију дотичних мјештана Срба.

Кад се све то узме у обзир, види се јасно као дан, да српска школа много школских дана и часова изгуби преко године, баш кад би требало да ради. Још кад се томе дода и неуредно похађање школе од стране ученика, види се јасна слика правог јада на овим школама, гђе један учитељ има не један или два него четири разреда. Па још му није доста ни тог посла. Он мора често, врло често ждерати гук преко ра и примједбе и то не само од општине и њених чланова на сједницама и састанцима, него од сваког почевши од занатлијског шегрта па до предсједника општине. Сви хоће у томе да буду мјеродавне личности; сваки и свака увртили себи у главу да има власт да те најсвечаније исечешља, па још са таквим ријечима, које те немило дирају и вређају. Тако шибачу учитеља српског и мушко и женско, старо и младо, богато и сиромашно, и то и код куће и на путу, па чак и у школи пред ученицима. Сваки хоће школом да диктира; сви би хтјели заповједати и управљати. И онај, који је само прошао кроз школу, ушао на једна а изишао на друга врата, хтио би да над сиромашним учом стресе жестину своје јарости и љутње. Такав је рад у школи, таква је управа већине наших општина. Још ако и при таквим приликама није учитељ заузет за своју свету дужност, ако од срца и с вољом не ради свој посао, у напријед се може знати успјех његов и школин у једној години.

Да пређемо сад на издржавање школе. Општине наше плаћају учитељима 5—600 фор. годишње са станом и огрјевом. То плаћање иде још да ли и како ли онди, гђе општина располаже каквим фондом или закладом. Али како ли је у оним мјестима, гђе тога нема? — Ту мора сваког мјесеца заћи један од дућана до дућана, те купити за учитеља плату, па ил' добити ил' не добити на вријеме свој крвљу и

зикојем заслужени новчић. — Сада уобичајаше општине, да сазидају по једну кућу или двије, па киријом њеном да покривају или бар олакшавају трошкове школе. Таквих кућа има по у Сарајеву, Зворнику а сигурно и по другим мјестима. (?) Сад хоће и Мостарци да зидају светосавски дом од 30—45000 фор., у којој ће бити једна дворана за бесједе а друга за пјевачко друштво „Гусле“. Они имају за бесједе официрску касину. доста велику просторију, али они траже комодитета. Да они толики новац друкчије расположе, да га употребе на другу цијељ боље би било; већу би корист толика сума добијела и њима и циелој Босни и Херцеговини. За 10—15 година виђали би се живи интереси по свима крајевина наше земље. Нека се толико не размећу новцем, јер њихово је мјесто велико, родољубиво и богато. Они како су могли жртвовати до сада толики трошак на школу могу и од сада; они имају средстава, јер и црква и школа, сви заједно и појединци за себе располажу и материјалним средствима и вољом за напредком своје школе. — Морално је начело: бирати између два добра веће а између два зла мање. И та замисао њихова није хрђава; збиља је племенита и сваке похвале достојна, јер од свог грла откидају да би само живот њихове школе био трајнији и здравији; — али кад се по мом не мјеродавном мњењу може с тим новцем дати већа корист и њима и свој њиховој браћи, за што не бих за љубав већег, општег добра жртвовали мање добро. Не велим ово из каквих не родољубних намјера, него само износим своје мишљење, са искреном жељом да они о њему добро промисле прије него ступе на тај посао, т. ј. на зидање оног дома, да се не би рекло доцније: пошље боја копљем у трње.

Црквено-школска општина у Зворнику почела је задати једну зграду од 6—7000 фор. то је нама потребно, јер фонда немамо, црква није најбогатија, варош је малена, Срба је мален број, па сад док нешто могу нек ураде. Хвала им кад се старају о сигурнијој будућности своје школе, која би без те куће врло траљаво животарила. У сврху довршења те зграде правила је општину и лутрију о светосавској бесједи са 1200 срећака, па од тог је продано једва једна

половина. Приход је изнио 400 фор. преко расхода, али био би и већи да се Србадија наша боље одазвала молби њиховој. Са свију страна скоро стизаше натраг срећке са одговором да се нису могле продати Прото у вароши Д. нашао се чак побуђен послати општини *све* срећке са овом и оваком пропратницом: „Овај уред и покрај најбоље воље потписаног, не може се примити распродаје лозова, па *макар они и уловљавали општанак те школе!*“. Какав је утисак учинио поступак његов и на наше Србе и на иновјерце може знати сваки, који поле схваћа дужност и задатак отачаственог свештенства.

* * *

Српске школе код нас немају никаква надзора од стране какве претпостављене власти. Над школом обично води тобож неку цензуру један између чланова општине, али да ли је такав надзор не само од једног него од цијеле општине сходан и умјестан и да ли одговара савременој педагогији, може се лако знати. Да је среће као што није па да ми имамо за наше школе у Босни и Херцеговини један црквено-школски савјет, који би одредио једног стручног надзорника да у извјесно доба године похађа школе, прегледа и оцијени рад и успјех учитељев, ми би далеко боље с тим стајали. Јер тиме би се и учитељ боље могао слагати са општином, не би имао тако лако прилике да с њима ступи у борбу. Ја мислим да тај баш надзор појединца проузрочи хрђав одношај између учитеља и општине, те учитељ на велику штету школске наставе пошље 1—2 године иде у други крај. — Таквом стручном цензором биле би у свима српским школама једне исте књиге, једнака учила и учевна средства, исто вјетан метод предавања, а не би као данас, колико школа и учитеља толико разних праваца предавања и толико различних наставних градива. — Свакојако трошак око таквог надзора не би био велики према користи, коју би оно доносило на жртвеник народног напредовања и бољитка. — Дај Боже да и то скорим дочекамо и видимо!

Д. В. О.
учитељ.

Главна садржина рада сједница српско-православног свештенства требињског протопрезвитерата.

Број 93
прото. треб.

I.

Српско-православно свештенство требињског протопрезвитерата, у епархији Ерцеговачко-Захумској, основало је своје тромјесечне духовне редовне, а по потреби, и ванредне сједнице, у цијељи: споразумијевања, договарања и олакшавања један другом у својим радњама, имајући на уму ријечи преблагог Христа, који говори: „Гдје су два у име моје сакупљена, ту сам ја.“

II.

Први скуп у тој цијељи сакупљен, по одобрењу нашег љубљеног архијереја г. Серафима Перовића, држан у граду Требињу, 14. јануара 1889. г. на светог српског првоучитеља Саву Немањића свесрпског првог архијерејског — поздравно је надзиратељ протопрезвитерата са ријечима у којима је опширно објаснио цијељ и велику корист од свештеничких сједница, на којима се међусобно поучавамо и савјетујемо, како би се што боље показали тачни служитељи олтара светог и вриједни повјерења својих претпостављених духовних власти.

III.

Да се наш подмладак и узданица нашег српско-православног рода, не би отуђивала од светог српског огњишта: цркве и књиге, писане светим ћириловим словом: рјешава се, да се пази да ко не унесе у наше домове књиге туђом руком и туђим словом написане, а за то да сваки у својој парохији годишње разда по неколико српских буквара или других књижица, из којих ће се ђечица, барем, у неколико научити читати, писати и Богу

се молити; а према томе да се што више поради на отварању српско православних школа.

IV.

Умољава се В. Пр. митрополија, да би нам препоручила једну радионицу свију црквених утвари, а нарочито икона, које носе на себи тип православни; а дотлен се рјешава, да се ни једна икона не освети ни за дом, ни за храм, ако није потписан на њој ћирилицом и то радионице српске или које друге православне а потврђена од које православне митрополије са печатом и потписом.

V.

Због неуредног држања цркава и њиховог иметка, би ријешено, да се по селима образују црквене општине ако је могуће под пресједништвом свештеника, које ће митрополија имати потврђивати, као и то да се воде протоколи црквеног прихода и расхода — макар колики он био, а да се повећа сума не смије ни утрошити, без одобрења митрополије и то на предлог већине општинских чланова.

VI.

На предлог надзиратеља сви примише да на првом идућем великом народном збору, поучимо народ како се има владати у варошима, на пазарима, према свештеним лицима и старјешинама, према спровојима и литијама, а особито у цркви при светим богослужењима; јер се опазило: да се свештеник уредно не поздравља, да се ни капа не скине поред спровоја, да се говори и не пази служба у цркви.

VII.

Да не би побожни слушаоци преко свештениковог чинопјетвовања негодовали, нађе се за умјесно, да сваки по

једном у години пред свима служи, те и да по једну свештено радњу опише, на свјештеничкој сједници прочита; исто тако да се учини и у погледу црквених бесједа.

VIII.

Због тога што се још виђају записи: на врату, у капи или на мишици наших парохијана, а врачарице и гатарике и данас варају и муте народ; то се упутисмо да на ту губу у нашем народу строго назимо, па и искорјењујемо, а то иде најбоље при освећењу „масла“ или, при „исповједању;“ то исто да се чини и према другим сујевјеријама (празновјерицама.)

IX.

Како у овом протопрезвитерату, готово свако село има цркву, то према правилима ријешисмо да се све свештенорадње обављају у храмовима, разумије се осим на болесницима; јер се увиђело, да се то до сад није чинило.

X.

Када је наш народ обилан, причама, загонеткама и народним пјесмама, то се на овим састанцима упутисмо, како се има купити то народно благо, не смећући са ума ни народно лијечење.

XI.

Да се не би загубила старинска мјеста, или можда преотела, то се рјешава, да се на развалинама старих цркава, манастира, градова и гробљу чине летургије или опијела за народне добротворе и упокојене ктиторе и приложнике цркава и српско-православних школа.

XII.

Предсједник препоручује неке књиге, а особито оне из којих би се поучили тумачити свето еванђеље и употребити за наук у свештенорадњама; те се и ријеши

да се на идућој сједници на ту цијелу положи по нешто новаца, као и то да сви свештеници вазда држе „Источник“ као лист, који излази на нашу потребу.

XIII.

На овом састанку поучисмо се како се воде матрикуларни протоколи и издају изводи из петих протокола, и како се воде записници за службена писма, као и како се иста склапају.

XIV.

Да би сваки свештеник, као извршитељ светих тајана и молитвеник за све вјерне, имао и уживао, као такови, гласа и поштовања; то се рјешава, да сваки свештеник упутити туђег парохијанина на дотичног пароха, ако би што молио или желио — јер смо ми први позвати показати народу, да сваки од нас има једнаку власт којом нас је Дух свети оснажио, за свештенорадње, при светом рукоположењу. Ово рјешење изазвала је та околност, што се опазило, да се, понеки неђе свештеник проглашује чудотворним т. ј. да он има чудотворне књиге, а нико више, и да само његова молитва помаже.

XV.

У смислу окружнице В. Пр. Митрополије, би ријешено, да сваки свештеник у празничне дане окупи око себе ђечицу из својих села и поучи их у вјеронауци, према „катихизисима“ које је надзиратељ подарио и разаслао ђеци и парохијалним уредима.

XVI.

Односно помагања један другоме у свештенорадњама, договорно је усвојено: да један другог позива писмено и службено са назначењем: зашто? —; а изостанак, тим истим путем да се има извинити.

XVII.

У смислу окружнице сједница се изјасни са већином гласова — јер их је

WWW.UNILIB.RS

неколико и за то да све остане по старом — да би веома потребно било уредити парохије, како би све имале приближно једнако домова, и како би парохом дом по могућности био у сред парохије.

XVIII.

Надзиратељ прочита свој рад односно свештеничког стања, који у главном садржи ово: „Прије кратког времена, поренута је мисао међу нашом браћом свештеницима у равној Босни, како се има уредити свештеничко стање; усљед чега сам и ја обратио се В. П. Митрополији, као и свој браћи свештеницима у нашој Херцеговини. У главном В. Пр. Митрополији писао сам ове моје ријечи: Покрепнута мисао о уређењу свештеничког стања међу српско-православним босанским свештенством, не би требала, да се и код нас не чује, но да се макар у неколико на томе буде радило; а моје је мњење само поступно, јер новина наилази на отпор, па макар она била и племенита и корисна. Руковођен тиме, да се ви очински и за нас свештенике старате, мишљења сам да сваки прото, односно надзиратељ о том поднесе своје мишљење пред Ваше Преосвештенство.

„Гледајући сваштеника данас са мотиком или косом у руци, а због тога и у порезним канцеларијама, па и онде ће се дуван предаје, — а сјутра са „петрахиљем“ о врату, изиђе човјеку пред очи његов чемеран живот, кога мора издржавати и сувине мучећи се.“ — Пошље ријечи поднио сам В. Пр. Митрополији неколико предлога: о свештеничким сједницама, црквено-школеским општинама, свештеничком приходу и „биру“ са парохије, доплатку из земаљске или општинске касе, свештеничком фонду за удовице и сирочад и још неке од мање важности. — На моје писмо В. Пр. Митрополији,

добило сам врло повољан и очински одговор са напоменом да се обратим са мојим мислима свештенству, како би се међусобно договорили и заједнички предлоге истој поднијели. Охрабрен тим савјетом одмах се обратих свештенству са овим ријечима: У Христу брате! Са мишљу, да је данас згодно вријеме, кад имамо Србина Архипастира, помишљати, а и мало озбиљније и више поради на уређењу и побољшању нашег свештеничког стања; — јер, какво је данас, заиста заслужује таквог мишљења и рада. Данашње, управо рећи, чемерно наше стање, које нас нагони, да се у сваком часу живота и рада бринемо за „насушни хљеб“ — не смије се дуго трпнати, не само ради нас самих, но и ради народа и цркве; јер овако стање врло често проузрокује свађу у парохији, па и то да свештеник заборави и свој свети посао. — Ми свештеници требињског протопрезвитерата прегесмо замолити Њ. В. Пр. како би се наше стање поправило; те смо већ у то име и корак учинили, те и службено одговор добили, да се наш духовни отац и врли Архипастир томе веома радује дајући нам на знање да ће наше праведне жеље и умјесне намјере очински одобрити и остварити; а у исто вријеме даје нам слободу да се међусобно о томе споразумијемо, усљед чега ти и пишемо ове редове“ . . .

„Увјерени да нећеш пожалити труда, братски те умољавамо, да своје предлоге о томе поднесеш Њ. В. Пр., како у договору са својом браћом нађеш за добро у умјесно, да се уреди свештеничко стање и нашој драгој Херцеговини, и то на олакшање и нашем и народном животу. Ми смо наше мисли и предлоге већ поднијели, а надамо се да ћеш то и ти учинити, колико на корист саме ствари, то-

лико и да се види да смо браћа и синови једног оца, а богме и зато „што више очију, више виде“. Овако учинише и наша браћа у Босни поносној; а нама треба да је жеља, да заједнички радимо. „Жеља нам је, да се на наш договор угледа и наш мили херцеговачки народ“.

Објаснивши надзиратељ свој рад у том погледу, као и то, како се може доћи до повољна резултата — прешло се на одредбу цијена за поједина чинодјејства свештеничка, као и на то: како се имају иста купити у парохији.

XIX.

По прочитању рада свију досадашњих сједница, као и не прочитаних окружница, пријављају сви свештеници сједници да ни један нема какове размирице са својом у Христу браћом и заказују своју идучу сједницу за у манастир Дужи.

XX.

Записници сједница имају се подносити на увид и одобрење Њ. В. Преосвећенству нашем љубљеном Архипастору г. Серафиму Церовићу; а ако је могуће да се изнесу на јавност у нашем листу „Б.-Х. Источнику“.

* * *

Број 411

АЕ. М. X.-3.

Овај главни, и за штампање спремљени извџд из записника сједнице српско-православног свештенства у требињском протопрезвитерату, од надзиратеља Саве Пјешчића поднесен, на потврду — одобрава се, с тим да се у листу Источнику од ријечи до ријечи штампа.

У Мостару 18. априла 1890.

АЕ. и Митрополит Херцеговачко-захумски:
Серафим.

О преуређењу српско-православног богословског сјеменишта на Рељеву.

У пошљедње вријеме повела се ријеч, да нам је у проsvјетним приликама Босне и Херцеговине на дневном реду питање, о реорганизацији наше богословије. Потребу о преуређењу богословије потакла је АЕ. и М. Конзисторија у Сарајеву, којој као првој духовној власти у земљи, по природи саме ствари, на првом мјесту и припада право надзора, као и дужност старања о напретку богословског сјеменишта на Рељеву. Служећи се тијем правом, и вршећи савјесно своје дужности у томе правцу, АЕ. и М. Конзисторија и треба да буде најбоље обавештена, да ли и у колико одговара данашње устројство богословског завода правој цијели својој: по могућности што бољем васпитању, и што стручнијем образовању српско-православног свештенства за Босну и Херцеговину. Истакнувши потребу о преуређењу богословског завода, узрела је она, и констатовала, посредно, да уређење заводно некако неодговара више сво-

јој намјени, да наши богослови, односно свештеници, по општој и стручној образованости, што ју стичу у богословији, некако не стоје на оном ступњу интелигенције, на коме би им вала стајати према високом позиву и чину своме, и према *савременим потребама ове земље*, кад је настало вријеме мирнога културнога рада, вријеме утакмице у проsvјети.

АЕ. и М. Конзисторија је пратила допис ректорату рељевске богословије, под бр. 1856., дана 27./X., 1889., којим је свратила пажњу цјелокупног наставничког особља на потребу преуређења тога завода, у смислу савршеније спреме свештеничких кандидата, и затражила је његово стручно мишљење у тој работи.

Допис тај гласи:

„Пречасном ректорату српско-православног богословског завода.“

„Прије него што би се учинио конкретан предлог Високој Земаљској Влади, са којег гле-

дишта жели ова духовна власт *преустројство* (преуређење) тамошњег богословског завода, — нији успех и напредак њојзи на срцу лежи, — одлучила је да упути пречасном ректорату и цјелокупном наставничком особљу овај допис, којег изволите у сједници наставничког особља свестрано проучити, претрести, и своје назоре о истакнутом предмету у записник ставити. Предмет је, пак, у овоме :

У штату тога завода, у §§ 5. и 6. пише : „Завод ће се састојати од 8 разреда, или годишта, у којима ће се учити богословне науке, и приједмети из науковне основе гимназијске, а док се неустроје горња четири разреда, отварају се за сада само нижа четири (разреда) годишта, са науковним приједметима што слиједе итд.

Почем је вријеме већ, да се према постојећим приликама, ма и приближно у живот приведе одредба тога штату у § 5., ова духовна власт мисли, да би највише одговарало цијели богословског завода, да сви младићи, који би се у будуће имали примати за заводне питомце предходно сврше четири разреда гимназије, (или три разреда препарандије,) на државни трошак овијех земаља, као стипендиете владине, под именом : „Кандидати за српско-православни завод на Рељеву“ ; што значи да би их предходно предлагала Конзисторија Високој Зем. Влади за такве.

Ако би се то на надлежном мјесту одобрило — а на томе ће ова духовна власт својски поради, и заузети се за њ' — како мисли збор наставнички у погледу саме измјене првобитног уређења богословског завода? Како мисли о измјени наставног плана и наставних предмета, броја часова и т. д.? Које би предмете ваљало сасвијем напустити? Можда физику, зоологију, ботанику, минералологију, хемију и т. д. Које пак увести? Можда: риторику, хигијену, повјест, васпитања и т. д.?

Ово је истина површно речено, но збор наставнички схватиће шта се овијем смјера, па нека да своје мњење, засебно сваки у записнику, или ако се у назорима сложе, нека се стави

опште мњење, кога потребује ова духовна власт за времена, како би јој у истакнутој ствари могло послужити за подлогу при предлагању.

Речени записник нека изволи пречасни ректорат спровести и у спроводном својем допису нагласити и своје назоре.“

* * *

Како се у нас довлен још не нађе нико, да јавно и коју опширнију рече о уређењу богословског сјеменишта на Рељеву, па да га стручно испита и оцјени, како са гледишта опште педагошке *теорије*, тако и на основу искуства, веома је похвално и на своме мјесту, што се пречасна Конзисторија упитала и у наставничко особље за мишљење и суд, да ли је потребе, и ако је такве, како би се имало измјенити садање уређење једине српско-православне богословије у Босни и Херцеговини. Тијем је признала наставницима, да има вјере у њима, да ће добар савјет дати, и да не мисли одлучивати о настави и образовању богословаца, без утицаја њиховијех учитеља. Наставничко се особље вољно одазвало хваљеном допису, и рекло је своју споразумну бесједу, да је потреба, пријека потреба, да се поради на бољитку цјелокупне наставе, на преуређењу богословског сјеменишта. Споразумно је изрекао *потребу преуређења*, али у *начину*, како да се изведе преуређење, није се могло никако до споразума доћи. Сви имају једнаку цијел на уму, али друга и друга средства.

У таковој прилици као да ће најбоље бити, да речемо коју јавно, и опширнију, у ствари намишљеног преуређења богословије. Штат се измјеном мисли у јавности, дође до најбоље основе, по којој би се преуређење подесно извести могло.

Ми ћемо у овоме чланку изнијети само своје скромно мишљење о истакнутом питању, као незнатан приложак ријешењу његовом, надајући се, да ће и позватији, а посебице, да ће и други свештеници рећи своју.

(Поставиће се.)

Задужбина Херцега Стефана код Горажда.*)

Међу најзнаменитије споменике старијег доба у Босни-Херцеговини, који до данашњег дана остадоше поштеђени од неумитног зуба времена, може се несумњиво да уброји горашка црква, — задужбина Херцега Стефана. Није то можда, љепота и огромност грађевних размјера, или њезина макар и некадања дивота и сјај, или пак богаство ове грађевине, који јој дају права, да буде уврштена у ред најважнијих споменика ове земље! Ништа од свега тога, већ једина околност, да она самјем својим постојањем баца преважан, јасан зрак у мрачну историју вјерских одношаја босанске државе у XV. вијеку — довољна је, да докаже њено големо знаменовање.

На темељу оно мало хисторичних података, што се до данас нађоше, утврђено је, да је у босанској држави рецимо само XV. вијека, била главном владајућом вјером: „вѣра косьнска, црква косьнска.“ Ту босанску цркву скоро сви писци историје увијек земаља, а према томе и сав учени, особито страни свијет, на темељу неких, већином западних, страних података, држе да је била јеретичка (богомилска патаренска), — које је држање прешло у потпуно увјерење, пошто на жалост не бијаше досад познат још ни један израван споменик, који би својом јасношћу и непобитношћу био употребљен као доказ противнога мишљења оцијех, који се трудише у правцу, да докажу, да владајућа црква босанска није била јеретичка.¹⁾

Пошто је пак Херцег Стефан, којег а догичнијем списима на истоме те-

¹⁾ Др. Б. Петрановић, у дјелу: *Богомили. Црква косьнска и крѣстани.*

мељу, па још међу најрвније посљедоватеље и поборнике богомилства убрајају, — у првој половини XV. вијека саградио себи задужбину у виду источно-православне цркве, — то је тај његов чин управо драгоцен прилог просуђивању односа средњевјековне босанске цркве, којој је и Херцег Стефан свом ревношћу и преданошћу својом припадао.¹⁾ Црква Херцегова код Горажда, досада је једини споменик, којег а је провиђење Божије срећом сачувало, да послужи као израван и непобитан доказ, да Херцег Стефан није био богомил, и да црква босанска, која се у разним босанским државним актима спомиње, није била збориште (општина) јеретика (богомил, патарена, манихеја), већ црква православног типа и суштине. У томе дакле и лежи сва знаменитост горашке цркве.

Све до најновијег времена, била је ова задужбина предана потпуном заборава, нарочито пак шира публика није могла ни да слутити, да ли у опште и постоји, и какво знаменовање имаде скромни храм Божији у Подрињу, у срцу његовом код Горажда, на домак славног града Самобора. Тек кратак спомен у историји српске књижевности од Стојана Новаковића, па онда опис митрополита, тадањег архимандрита С. Косановића у „Гласнику срп. ученог друштва“, од год. 1864., бијаху до најновијег времена

¹⁾ Херцег Стефан у повељи о измирењу са сином Владиславом вели: *На тои постависмо свѣдоке и средитеље вѣкре наше дѣда косьнскаго и ш нимѣ вѣ. поглавитиѣхъ крѣстианѣхъ, а на другом мјесту: . . . и вѣ. строицима међу коиѣмѣ коуде господињ гостѣ Радинѣ . . . Миклошић, 46.*

* Ову знамениту старину доносимо у овом листу препечатану из првог шематизма херцеговачко-захумске епархије за 1890. годину.

једине вијести о тој задужбини, но које ипак не могуше да у таковој и толикој мјери пробуде у срп. народу и у учевним круговима интересовање о њојзи, какво она по своме значају потпуно заслужује. У новије пак вријеме покренуто је у нашој књижевности нешто живље расправљање о тој цркви¹⁾; тако да изгледа, е је настало вријеме, да се спозна, оцјени и уважи значај херцегове задужбине у оној мјери, коју она својом знаменитошћу захтијева.

Пошто држим, да би у многоме погледу било од користи, да се што више и питање дозна о тој херцеговој задужбини, то сам се потрудио, да према садањем стању ствари саберем могуће податке и јавности предам питањи оне споменуте цркве, благодарачи уједно најсрдачније горашком свештенику госп. Арси Поповић (Косорићу), на његовој предусретљивости и готовости, те потпори, коју ми је исказао приликом прибирања појединих података, и по чијем су приповиједању приближежени сви подаци, а нарочито они што потичу из још не пропаале народне предаје, — изувезши писмене споменике, који се у самој цркви налазе.

I.

У најљепшем предјелу старе сјеверо-источне Херцеговине, у питомој, башчи сличној долини дринској, око $\frac{3}{4}$ сата хода на исток од вароши Горажде, у крају, ђе шум валовите Дрине, поглед на равно, плодно поље и величанствене околне планине, будé у побожној души још јачи осјећај сазнања и дивљења Створитељевој величини, —

¹⁾ „Криви натпис Херцего Стефана на цркви у Горажду“, у „Гласнику земаљског музеја у Босни и Херцеговини“, год. 1889. Књ. I.“

„О натпису Херцего Стефана на Горашкој цркви“. — „Босанска Вила“ 1889. год. бр. 10. и 11.

саграђена је год. 1446. Херцегова задужбина на подножју стрмога бријега „Градина“, на лијевој обали Дрине, а у данашњем селу Сопотници. С тога је управо вазда, а особито о лијепим љетним јутрима, права наслада човјеку, да се нађе код ове цркве.

Према народном причању, на ономе мјесту, ђе је сада црква, било је расположено древно Горажде, које се тада звало Ерменија. Капље се та насебина раселила и варош Горажде подигло на садањем свом мјесту. Мучно би се могло одредити у колико та традиција означава право стање ствари, а још мучније пронаћи, да ли је то било прије или пак после градње цркве, и којим се поводом догодило; но ипак се, према многијем знацима може још и сада судити, да је на споменутоме мјесту, морала некада бити какова јака насебина (можда какав римски Ермениум), — дочим је туде сада незнатно сеоце од неколико далеко размакнутих кућа.

Држим, да не би било на одмет, када би се могло знати, које су све околности, својим утицајем створиле у души Херцего Стефана таково расположење и одлуку, да гради себи задужбину у виду православне цркве, и да је гради баш у срцу Подриња, у горашком крају. Утицаји су били разни, а један и то најважнији, религиозни утицај, јасно је исказан у натпису над вратима те цркве, који гласи овако:

† Бѣ лѣто сѣдѣ азѣ рабѣ хѣсѣ вѣ гдѣнь херѣгѣ стѣфанѣ въздвѣгохѣ храмѣ стѣго великомина хѣсѣа георѣгѣа. моле-емѣ. дапомолитѣ се ѡ мнѣ грѣшнѣмѣ кадѣкѣ моѣмѣ хѣсѣ.

Дакле Херцег Стефан год. 6954. од створења свијета, (1446). подиже храм св. Георгију, да тиме себи грјешном стече хадатајство светитељево код Христа Бога.

Голема побожност и потпуна преданост својој светој прађедовској вјери учинили су, да Херцег Стефан пође трагом славијех владалаца дома Немањина, па да угоди не само своме особном вјерском чувству, него да тиме још јамачно придобије што већу љубав и оданост свога народа, да стече моћну потпору цркве, која, како се у цијелој прошлости народа нашег указује, не само у Србији, већ и у Босни, бијаше главни ослонац и темељ развитку и опстанку државе, — чиме је он својој државној творевини од год. 1444. (успостави Херцеговине) прибавио благослов и потпору народне цркве своје, коју је цијелога живота свога безгранично уважавао и њеном се суду предавао.

Да је пак управо горашком крају пала у дио срећа, да у своја њедра прими зајет вјерске ревности херцегове, — није могло бити без којег нарочитог повода; но у томе погледу није могуће прибавит никаквих непосредних поузданих података. Али пошто је у историјској науци овда онда дозвољена употреба претпоставака, које су основане на појединим сродним фактима, — то ће се и у овим ретцима покушати, да се по могућности расвијетли и то питање. Горашки крај бијаше свима члановима славне породице Хранића омиљен. Велики војвода Сандаљ већином је љето проводио у своме славном граду Самобору, 2 сата источно од Горажда, на огранку планине Гостуњ, на десној страни Дрине, — а зна се, да се и Херцег Стефан у томе крају бавио, што свједочи једна његова повеља, издана у Међурјечју, у долини ријеке Јањине, на подножју града Самобора. Херцег Стефан имао је осим Самобора још више градова и другог посједа у Подрињу, па је још к томе, судећи по некојим знацима, го-

рашки крај могао бити колијевком те славне породице¹⁾, пошто прва појава њена пада у вријеме по заузећу Подриња, када је бан, потоњи краљ Твртко поставио Вука Хрању, војводом у Захумљу. К томе се у наслову Херцега Стефана налази израз „Кнез Дрински“²⁾, који ће назив заиста имати да буде више као ознака његовог племенског наслеђеног краја, него ли државне покрајине. Додајмо к томе, да је горашки крај, већ по географском положају своме, као пограничан са Србијом и Босном, а нарочито у то доба био од особитога значаја у бићу његове државине, онда ће тиме у главноме бити указане прилике, које су учиниле, да је Херцегова црква саграђена код Горажда — које је у томе времену било трговачко средиште Подриња.

Тај чин, да је Херцег Стефан подигао источно-православну цркву стоји у големој опрјечи са тврђењем дотичнијех писаца босанске повјести, који тврде: да је он управо био један од главних и најревнијих поборника богомилства, — јер је сасвијем јасно, да у томе случају јеретик Херцег Стефан, не би могао подизати источно-православну цркву. У

¹⁾ Код цркве се налази надгробна плоча кнеза Радослава Ширинића, па је то можда споменик онога кнеза Радослава, што се у Сандаљевој опоруци наводи међу родбином, која има у другом реду право наслеђства војводе оставштине. (Даничић-Мајков, хистор. срп. народа). У Горажду имаде породица презименом „Косача“, а у правцу према Сарајеву 2 сата од Горажда планина „Храњен“ (Рањен) — што би све могло бити у прилог горњој претпоставци.

²⁾ Именом „Дрина“ означава се у народу само горашки предјео. Чајничани и Фочани зову људе истог предјела „Дрињаци“, а говори се н. пр. „Узео Дринку“. У шематизму Дабро-босанске епархије од год. 1883. на стр.

16. имаде пасус: „Јелача умрије у Дриње.“ То: „Вк Дринк“, јамачно означава какав град у Подрињу, а то би могао бити онај безимени град, чије се развалине налазе на бријегу више цркве Херцегове. Војвода Добруњски „Тезаловић“ спадаше у родбину Херцегову, пак све то служи у потпору тумачењу, да наслов „Дрински“ означава својство Херцега Стефана, као господара предјела и града „Дрине“, који би свакако имали бити његовом и његове породице колијевком и првобитном постојбином. По томе „Кнез Дрински“ не означава Херцега Стефана као господара у државном смислу, над покрајином „Подриње“, која је много ширег обима, него ли сам предјел „Дрина.“

погледу ове значајне противности, могло би се можда покушати, да се употреби разјашњавање у смислу: да је н. пр. јеретик Херцег Стефан ипак могао, да — нагнан разлозима државничке увиђавности и потребе — посредно изврши дјело, којим би својима државним циљевима што јаче приљубио бројем и снагом тако јаку православну цркву своје земље, чиме се не би толико огријешно о уставне своје богомилске вјере. Но баш кад би се и могло повјеровати, да је у таквим приликама могао настати повод грађењу цркве, — онда је ипак изван сваке сумње, да би тада морао текст натписа на цркви бити сасвим другачије сложен, те би од прилике морао, рецимо, овако гласити: † вк лѣто 6954 въздвиже сѣи храмъ стго величѣника хства Георгѣа. помоѣш и милостѣнѣ Гдѣна Хрѣгга Стефанѣа. Но овако, натпис говори сасвим противно, говори тако

јасно и поуздано, да већ боље бити не може. То су властите, непосредне ријечи самога Херцега Стефана! Он сам о себи управо изрично вели, да он подиже храм св. Георгију; он сам вели, да се моли томе угоднику божијем, да би се и он молио о њему грјешном, код његова Господа Христа. Тако изравне ријечи и у таквој смислу, Херцег Стефан, да је био богомил, заиста не би могао никада у споменутој натпису да употреби, — на с тога те узвишене ријечи, (види напред!) изражене таквим начином и смислом, управо и јесу најдрагоцјенији прилог расвјетљењу питања: које је вјере био славни Херцег Стефан, и какова је била та „босанска вѣра“, што се у споменцима XIV. и XV. вијека као владајућа у Босни наводи! Најмјеродавнији одговор на то питање даје горашка црква, као задужбина Херцега Стефана.

(Наставиће се).

Старине

Синђелије добро-босанских митрополита.

I.

Мелентије Божијом милостијом православни митрополитъ и вечна (заступник) зворнички и власанички и проч. санѣака зворничкаго.*)

Смирение наше пишеть в' Богохранимоу епархи ва кадилѣкь власеници благоговѣннимъ попвомъ господаромъ кнезовомъ и кметовомъ. Миръ милостъ от Бога, а од насъ молитва и благословенне вѣди со всемъ православнимъ христианомъ. Потомъ знано вамъ вѣди како дадосмо поплъ киръ Ѡми село Ваѣичина и село Осмаке и село подъ Бороговъ и село Ошкопича и село Папраѣа. Да вамъ сценаѣа совршиѣ и да мѣ имате честьъ воздавати и неговъ трѣд часно издавати

*) Познато је, да је Мелентије Миленковић први преузео своју катедру у Сарајево 1717. и ревно управљао до 1740. Из једне синђелије коју је дао попу Томи Протићу 1723. мјесеца јуна 8. види се да је у то доба митрополија зворничка била вакантна (упражњена), те је поред босанске управљао њоме поменути Мелентије, као што гласи ова синђелија.

Уред.

и нитко од прочее свашчениковъ да нема мешати се с више реченѣа села попа киръ Ѡме зацо имаче пострадање зато. † Власеница рѣкомъ мѣномъ потписато на 1723. мѣа ивниѣ 8. день.

Ову је синђелију много доцније потврдио неки архијереј са грчким потписом, као митрополит зворнички а у печату под титулом Мелентијевом ударио је и печат, у коме је у средини турски а изоккола грчки нејасно име митрополита, са годином 1756.

II.

Амвросиѣ милостијом Божијом митрополитъ Босански и Сарајевски**).

***) Ову синђелију нашао је под гредом у цркви Романовачкој кад је тамо пишао и по наредби архијерејској исту отворио, и водицу осветио. Протосинђел Дионисије парох Градишки 25. априла 1884. јер је иста црква усљед напада Петра Хајде римокатоличког свештеника оскрњена била, због чега је исти из Босне морао уклонити се.

(Печат округли, колик сребрена форинта, у среди надписе турски, а около грчки.)

Чесны старци и престојтели од тѣхъ селахъ Елезигиѣи роголи¹⁾ и прочи сви благословени Христа от истихъ селахъ во кадилѣкѣ банѣлѣчки нахиѣ. Елевче²⁾ наша богоданаѣ епархиѣа благодатъ вамъ и миръ от господа бога вседержителя от насъ же молитва благословение и прочение. Еѣдомо вѣди и знано вѣди свиемъ вама благословениемъ Христіаннимъ како смо васъ дали и нарекли сонашъ изингъ³⁾ и заповиѣдъ нашемъ поѣ теши петровиѣ да поѣтетъ вама благословениемъ Христіанномъ и да совершѣтъ всѣ церковнаѣ слѣженіѣ — и правилнаѣ — и да ѣзима от васъ благословение Христіана заповиѣномъ перво киръ шпиеѣо крава масло грѣдѣ рѣно гра ланъ месо и по посланика и тако да ми исплати царскѣ мирѣ на сваке годинѣ гроша 65 словомъ шесетъ и петъ и младско петъ всега 70 — и первѣ вторѣ третѣ и шѣтала аркиеренскаѣ прихѣдениѣ и тако да почитѣте и слѣшате тога попа — теши петровиѣ ако носи нашъ мѣръ⁴⁾ и шобразъ и тако да божиѣа благодатъ вѣдетъ со наша молитва и благословениемъ со вѣкми вама аминъ.

Подписе грчки.

1836 августѣетъ I.

III.

Амвросиѣа милостию Божию митрополитъ православни Босанскии и сараевскии.

(Печат округли, као сребрена форинта, у среди натписе турски, а около грчки.)

† Честнымъ старцыи и престојтелимъ тѣхъъ селакъ Сипулиѣи (види шемиз. 1883. Чипулиѣи), Гѣвна, Конско, Гутана, Зриѣ, Ковчиѣ, Бесела, Далаѣ, Семинъ, Слатина, Прибраѣа, Јаблани, Ђкоградъ, Биритога, Кидричка, Понавиѣе, Плиѣ, Ђдѣтановиѣи, Брезични, и прочжи сви благословени Христіани вистикъ селакъ у кадилуку Скопчанскомѣ нашемъ богоданомъ епаркиѣа благодатъ види и миръ вѣкми вамъ от господа бога вседержителя от насъ же молитва благословение и прошение вѣдомо вѣди вѣкми вама что реченаѣ села ваша дакомъ Благоговѣнѣишемъ освещениѣкѣ поѣ киръ Сими Лукиѣио мужу честну коучтику сосингелиѣа тако да поѣтетъ видъ? и

1) У нашемъ шематизму Елезигиѣи, Роголи.

2) Ваѣда Лиевче.

3) Изни значи привола, или допущѣе.

4) Мур значи печат.

да совершѣтъ всѣ церковнаѣ слѣженіѣ и да примають от васъ всѣ пароклиѣнаѣ прихѣдениѣ и правилнаѣ тако да плати намъ царскую мурѣио у же батикѣ сваке годинѣ гроша 85 словомъ шѣдѣсетъ и петъ и петъ за младинско шѣѣѣаваже да собираетъ от васъ благословени Христіана нашѣ царскую мирѣио и первою и второю и третую вѣнчаницу и прочаѣа другаѣа аркиеренскаѣа прихѣдениѣ и правилнаѣ и да вруѣчаетъ намъ чтите убо и любите того шнѣ носи шобразъ нашѣ чините убо како пишѣмо да и божиѣа благодатъ. С нашею молитвою и благословениемъ вѣде совѣкми вама аминъ — 1836. месеца августѣа 13. данъ Сараѣво.

Подписе грчки: Босански и сараѣевски Амвросиѣе, молитвеникъ ваш.

IV.

Игнатиѣо милостию Божию митрополитъ Босански и Сараѣевски.

(Печат округли, колик сребрена форинта, у среди натписе турски, а около грчки.)

Чесны престојтели и прочи благословени Христіани одъ селахъ Живалѣкѣи ѣмаетъ и годомиѣкъ и зѣна, и тетиманъ ѣмаетъ одъ кадилѣкѣ рогатичкиѣа благодатъ вѣди вама и миръ одъ господа бога вседержителя одъ насъ же молитва благословение и прошение, знано вѣди всима вама да смо вишѣречени села вама дали благоговѣнѣишемъ во свѣщенѣиѣкѣхъ поѣ киръ Стоѣнѣ Косориѣиѣ мѣжѣ постѣнѣ и благочестивѣ да свѣщенодѣѣтѣѣе ѣ нима и да совершава не рѣшимѣо све церковне слѣженіѣ и да прима одъ васъ све парохѣиѣне прихѣде без да мѣ се ко ис противи шѣе иѣѣгово дати, као шѣо и онъ исплача нама шречени вадикъ на вѣѣѣ I грош и 4 парѣ, притомъ дѣжанъ естъ скѣплати одъ васъ благословени Христіани обичнѣ царскѣ мирѣиѣ и остале Архѣеренске прихѣде и нама или вѣѣиѣлема нашима у рѣке да има предати наипослѣкѣ, допѣстали смо више реченомъ поѣ киръ Стоѣнѣ Косориѣиѣ — да испѣѣда и да разрѣшава и свежава грѣѣѣе ониѣа кои ви къ иѣѣиѣ прихѣдѣти тако да и благодатъ божиѣа съ наша молитва и благословение вѣди со вѣкми вама аминъ — 1843. мѣсецъ мартъ.

Подписе грчки: Босански и Сараѣевски Игнатиѣе и у Христу молитвеникъ ваш. Исподъ подписѣа придоѣано: даѣе за вѣнчаниѣе гроша 60 сирѣѣѣкѣ шѣдѣсетъ.

Шта означава жито (кољиво), које се спрема при погребу, парастосу, слави (крсном имену) и задушницама?

Обичај, који постоји у православној хришћанској цркви, да се при погребу, парастосу, слави (крсном имену) и задушницама носи у цркву кувано жито, има свог лијепог, великог и дубоког значења; има смисао и карактер догматски, који је основан на ријечима Господа Исуса Христа: „Заиста, заиста вам кажем, ако зрно пшенично паднувши на земљу неумре, онда једно устане; ако ли умре, много роди роди“ (Јов. 12, 24); и на ријечима светог апостола Павла: „Али ће рећи ко: „Како ће устати мртви? и у каквом ће тијелу доћи?“

„Безумнице! ти што сијеш неће оживити, ако не умре“.

„И што сијеш не сијеш тијело које ће бити, него голо зрно, било пшенично или друго како“

„А Бог му даје тијело како хоће, и сваком сјемени своје тијело“.

„Није свако тијело једно тијело, него је друго тијело човјечије, а друго скотско, а друго рибе, а друго пшенице“.

„И имају тијела земаљска, и тијела небеска; али је друга слава небескима, а друга земаљским“.

„Друга је слава сицију, а друга слава мјесецу, и друга слава звјездама, јер се звјезда од звјезде разликује у слави“.

„Тако и васкрсење мртвих: сије се за распадљивост, а устаје за нераспадљивост“.

„Сије се у срамоти, а устаје у слави; сије се у слабости, а устаје у сили“.

„Сије се тијело тјелесно, а устаје тијело духовно“.

„Има тијело тјелесно и има тијело духовно“ (I. Кор. XV. 35—44).

Дакле, из овога види се, да жито служи као символ васкрсења наших тјелеса — тјелеса „усопших“.

Јер, апостол Павле, желећи показати коринтеким хришћанима: „како ће устати мртви? и у каквом ће тијелу доћи?“ (I. Кор. 15, 35.), узима за примјер пшенично зрно посијано у земљу, које на може да израсте, док у земљи

претходно не иструне.¹⁾ Дакле у земљу када бацимо само голо зрно, „Бог му даје тијело како Он хоће“ (I. Кор. 15, 38). И као што зрно, које ми посијемо иструнув у земљи т. ј. по ново израсте (васкрене) и развије се у другој новој форми, — тако ће исто бити и са нашим тијелесима, — тијелесима — „усопших“, кад буде опште васкрсење мртвих.

То је значај жита на основу Светог Писма — ријечи Исуса Христа и апостола Павла. С тога тај лијени и узвишени символ — символ васкрсења — „жито“, треба чувати, објаснивши му још и тај прави — на основу Св. Писма — догматски значај.

Ну, поред тога, „жито“, које се спрема и доноси у цркву зове се још код нашег народа: „кољиво“ или „кољево“.

Да видимо сад, од куда му је тај назив?

Назив „жита“ још и „кољиво“ или „кољево“, у нашем народу датира се из старог многобожачког доба, кад су на жртвеник приносили за клање својим боговима разне животиње. Па, кад је се доцније почело ширити хришћанство и кад је се из многобоштва почело прелазити у Христову вјеру (ми Срби били смо многобошци до VII. вјека), било је примање вјере и под условом т. ј. примали су хришћанску вјеру, — покрштавали су се; али, да ипак могу приносити жртве својим идолима — боговима. Па просто за то, што је се жито приносило такође на жртвеник — Богу, добило је од речи клати (жртве) свај назив „кољиво“ или „кољево“.

Но, сем та два поменута назива, има и још један назив, који се ређе чује у нашем народу, а то је назив „Панаија“. Овај назив долази од грчке ријечи „пан“ — све и „агиос“ — свето, и значи нешто што је свето (пресвето); а то за то, што је символ онога, што је заиста свето — јер је символ васкрсења мртвих“.

Да је „жито“ заиста символ васкрсења мртвих и тијела оног, за чиј се погреб или

¹⁾ Исус Христос проповиједајући и учећи људе својој божанској и узвишеној науци, свагда је своја поучења персонализирао у стварне конкретне предмете; а то је чинио за то, да би га народ боље и лакше у проповједи разумјети могао. Стога сва Његова наука и оличена је само у причама (Христовим).

парастос спрема и доноси у цркву, види се јасно и очигледно отуда: што црква оним божјим угодноцима — светитељима, за које учи (црква) да нису умрли, него да су у животу пред престоном славе, на дан помена, празновања њи-

ховог, не спрема жито, као што је: свети Илија Архангел Михаило и други.

Београд 1. јуна 1890.

Милош С. Анђелковић,
свршени богословац.

Молитве наших старих људи Срба бошњака.

Ма да народ наш није учио ништа, ма да је глуп и дивји, како неки оће да кажу, и опет је и без школе и науке он знао своју вјеру најпростијим али и истинитим изразима исповиједати и своје християнском начелу и спасителној науци Божијој вијеран бити.

Наши стари људи и данас јутром, вечером и сваком приликом Богу се моле и спомињу га, почем млади и просвећени људи молитве су са свијем напустили, па их жали Боже има, који се још ругају тој установи наших старих. Ко се Богу моли, у Њега се узда и наду сву полаже на Њега, тај и јест на правом путу, томе и помаже Бог; а они људи, који то презиру, који држе за глупост Богу се молити, ти пролазе зло у свему, и ако слијеп случај донесе привидну срећу једном тако безбожну човјеку, ту срећу нека не држи за сталну, јер по ријечима Св. Писма домови се безбожних раскопавају. Помоћ Божија у сваком подухећу, у свакој намјери благој, човјеку је потребна, и та се добива сакрушеном молитвом. Молитва је дакле сваком човјеку нужна. Она човјека тјеши и у злу кријени, сна га чини мирним и допринаша, да се све незгоде и тешкоће овога свијета лакше сносити могу. Па и срећну, задовољну и благополучну човјеку и нехотице отима се мисао на Бога, да му захвали за добро, кога је неки на земљи доживио. Ко томе не вјерује, ко мисли да је молитва ништа, тај се љуто вара и против своје савјести исповиједа лаж; па све никад да се моли нећеш натјера ћете на то нека у животу нужда или најпослије жалост и болест, у коју сваки мора пасти макар у најпоследњим данима овоземног живота.

Селјак наш лијеп обичај има, пред вечеру умити се и устати, па се сви у кући заједнички Богу помолити. У јутру такође послје умивања Богу се моли; а име Божије спомиње се и иначе, кад га што текне, (жигне, заболи), кад зијева,

кад чује какво зло од кога или погрду, а тако и кад почиње свој рад и прије и послје обједа.

Богу су се молили јутром и вечером редовно а уз часни пост и на подне. Уз све посте свако јутро и вече метанисало се је; а тако и при цјеливању мртваца, а сад по неким крајевима то наши тежаци жали Боже и незнају. Уз велики часни пост брачници су растављали поштељу кроз све 7 недеља, а новожењеним остављали су 3 године, да се не морају уздржавати — нити су за толико св. причешћу приступали, Велике и чисте недеље јело се само једном а многи није хтјео кафу шећерли попити, рачунајући да је и шећер мрсан.

Молитве међу нашим тежацима су двојаке, оне, што их је њихова самосвијест скројила сама и оне, које су они од свештеника или других ђака из словенски књига чули, и ове потоње молитве обично су изврнуте и смијешане; а оне прве лијепе и имаду свога лијепна значења и пуно душевног осјећаја.

Но и при таквим молитвама, вјера нам се очувала па ће чини ми се и оно истина бити, „да нам је Бог онда и више давао“ како наши кажу.

Свештенство наше на правом мјесту има бдити над народом својим; има га чувати од свега, што је за њега зло; а оно што се види да ће да исчезне из народа нашег, то нека настоје млађи и учени приближити да нам бар књига сачува то народно благо, које оће многи, а оћемо и ми сами да закопамо! Д.

Молитве наших православних Срба тежана у
околини Грахова (Босна).

1. Молитва.

Боже ми дај лаки санак,

Од Бога бољи устанак; лијецу срећу —

Још бољи напредак: у води и блаженој овци,
Лијепо здравље, у кући велико весеље.

Боже ми не дај у другог гледати,
 Туђом се муко хранити, —
 Мој плод од зла бранити. —
 Не дај Боже изгубити вјере,
 Ни у добру мјере, душе ни памети,
 За злим се отети.
 Красног Твога — не дај Боже часа,
 Ни ђаволског рђавог удеса.
 Зла санка, ни ти зла уранка —
 Зла живота за мога живота.
 Не дај Боже ни по уми, ни по мисли;
 Већ по Твојој великој милости; —
 Како Тебе воља и милосца Твоја.
 Не дај Боже зарара (штете) ни завала.
 Сиromаштва — зле смрце,
 Велике болесеце и големе жалосце!
 Не дај Боже смрти без покоја,
 Док је добра милост Твоја.

Амин.

II. Молитва.

Дај да се истином Богу помолимо, и ли-
 јепом ришћанском закону поклонимо, како знамо
 и умијемо; тако Ти се Боже мој молим, клањам
 и препоручујем, у Твоје руке, у небесне лике
 (свече), под Твоја крила тијело и душу нашу
 закриљуј!

Аранђеле, шесто-крили Анђеле окрили нас
 крилима, заклони нас скутима, од ђавола и
 душмана, који душе наше на крив пут заводе,
 небесног нас раја одводе; отклони нас од њих
 да нас у напаст не доведу: у туђој струци (разу-
 мјева се благо), у нашој невољи и муци; спаси
 Боже душе наше; услиши Боже молитве наше,
 и опрости Боже тешко сагрешеније и рђаво
 помишљеније.

Свети Никола путниче, брзи заступниче,
 заступи душе наше поред Богом оцем; свети
 Никола добри помоћниче; који помажеш од
 истока до запада, помози мени, опрости мени,
 молим Ти се, тако ти милости Твоје од вијека
 и до вијека амин.

III. Молитва.

Црквица је грађена, тамјаном је кађена,
 У њој сједи св. Јован Богослав,
 Бога моли, свијеће пали,
 Па дозива св. Дјеву Марију,
 Погледај дер преко десног твог светог рамена;
 Како Јуде Христа муче;
 Чавле грију под нокте му бију;
 Црна крвца капаше,

На олтару падаше;
 Анђел доље силазаше,
 Црну крвцу купијаше;
 У киту је китијаше —
 У вину је винијаше —
 Пред Бога је носијаше.
 Сам Бог говораше:
 „Ко ову молитву ичита,
 Три пут јутром, три пут вечером,
 Три ће душе избавити:
 Једну оцу, другу мајци, а треће ће
 И сам своју и во вјек и вијеки. Амин.“

IV. Молитва.

Света неђељице милостива; ти нијеси са-
 творена, ни од крви ни од кости, већ од уста
 Бога истинога. У тебе се купе дванајест Ан-
 ђела и четири апостола. Пред њима је мајка
 Богородица, молитву мољаше и овако говораше:
 Ко би ову моју молитву поменуо јутром рано
 вечером касно, нек се не боји из горе вука, из
 шуме хајдука, виле, вјештице и не видне сотоније.
 Јер од страха побјегоше, у воду се потопише,
 наске не виђеше; нама здравље и весеље, нашој
 души вјечито спасење. Амин.

V. Молитва.

У Анђела, Арханђела, лијепа сека Алек-
 сија, с' крстом врата отвораше, лијепим крстом
 затвораше, на мртве се обзирала, гђе ће мртви
 вјекovati, страшног суда дочекати.*

VI. молитва.

У светој Гори света црква,
 Миром ограђена, тамјаном окађена.
 У цркви је свети Илија и св. Пантелија,
 Богу се мољаху,
 Службу појаху
 Марију Дјеву дозиваху:
 Света Дјево Марија,
 Или епш или снш,
 Или Христа Бога на рукама држиш?
 Нити спим, нити сним,
 Веће Христа Бога на рукама држим.
 Јуде допадоше,
 Христа ми отеше,

*) О сестри Алексији, знаду овдашњи старији доста
 (побожног) приповиједати; те сам доста велику припови-
 јетку о истој прибиљежио; но не знам да ли би славно
 уредништво у свом цијењеном листу Б. Х. Источнику ова-
 кове радове штампати? (Пошаљите, уврстићемо. Уред.)

На крст га распеше —
 Под ноште му чавле заковаше.
 Куд крвца капаше,
 Туд' цвијеће ницаше. —
 Анђели лебаху, -- цвијеће бераху,
 У киту китише,
 Пред Бога га носише:
 Сам Бог говораше:
 Ко ову моју молитву прими,
 Три пут јутром, три пут вечером,
 Вазда ћу му на помоћи бити
 Све му гријехе опростити. —

VII. Молитва.

Са Исаком, са Аврамом, са лијепим, праведним Лазаром, гђе но лијепе праведне душе почивају. Лака им црна земљица, проста им блажена душица; блажен им покој, с крстом добрим, с часом Божим; са анђели и са аранђели, са свије светије отаца земаљскије и небескије, да Бог опрости, душе наше благослови. Да нас Господ Бог поможе; јегоше од лица Божијег. Исусе Христе наш, помилуј нас, и спаси нас. — Спаси Боже душе нашја — Амин.

Грахово 1889.

С. М Бабић,
 учитељ.

Говор о српским гуслама и српској пјесми.

Мили роде српски!

Камо, гдје су гусле? Гдје је пјесма? Гдје ти је старина Србине? Ваљда си све то заборавао! Ваљда се не сјећаш српскије јунака и нашије предака? — Отвори историју, види, да уздахни! Али на што то? Та историја српска осим књиге напишане јесте још: „гусле и српска пјесма“. Та узми гусле, прегледај, та у свакој длаци записата ти је прошлоет, садашњост и будућност. Та свака длачица или најмањи дио од српских гусала милиона блага вриједе.

Па онда? Цијени, поштуј и уважавај гусле. Држи их Србине у свом дому на првом мјесту. Учи мале своје Српчиће. Покажи им шта су гусле

Пјесник Раде говори: „Гдје се гусле у кући не чују, ту је празна и кућа и људи“. Дакле Србине брате и Српкињо, нек вас загријава ватрена љубав према срп. гуслама, које су велики бедем код Срба, око кога је бедема, као што рекох све наше, све право српско т. ј. и вјера и љубав и нада. Но сестра српскије гусала јесте српска пјесма. И као што се љуби и воли братац и сестрица, тако се воле, љубе и грле између себе српске гусле т. ј. брат и сестра им српска пјесма.

Па као год што не може човјек да живи без ваздуха, тако исто престаје и живот „Гу-

*„Ој ви гусле мога срца друзи,
 Буд' те Србу свагда на услузи;
 Србин ће вам благодаран бити,
 Ви ћете га с пјесмом узносити“.*

сала“, кад им нестане сестре српске пјесме. Дакле гусле су форма, а пјесма је материјал. А то обадвоје јесте наша „старина“. Ето шта нас одржа, ето шта нас држи, ето шта ће нас одржати.

Али на жалост доста их има, који се зову Србином, а не радо слуша српске гусле, српску пјесму. Нека их, распашће се — срам их било! Туђе поштују, своје газе. Тешко њима! Али док своје не поштују, не поштују право ни туђе, већ само из притворства. Закључак је да: не поштују ништа. А таки који тако раде т. ј. који ништа не поштују, ништа и не вриједе и они су прави изроди, који ће сами кад било угинути.

Српске гусле и пјесме стварају Србима слогу, али та слога не може да траје, док је и Србин сам собом не обгрли.

Како ће на трњу родити ружа? Окалеми Србине па ћеш виђети да и од трња има кад било користи.

Дакле и на трњу може родити ружа, па онда за што да на нашој старој неслози — змији не роди нова, права „србинова слога?!“

Та Бог је давно казао: гази змију петом нек је нестaje, нек угине. Па онда зашто ми сви не згазимо са нашим петама неслогу? Та знам, знам зашто! Бојите се ваљда да вам не-

WWW.UNILIB.RS

слога својим зубима не откине пету! Зар вам је жаливије пете него цијела тијела? Заиста то је чудновато! Ах Боже! неће ли се каква гвоздена пета родити, која ће српеку неслогу угњечити, да јој се више ни гласа не чује. И хоће ако Бог да, хвалимо га! . . .

Али не, неће, док се ми братски не слажемо. Док један другом лажемо.

Данас шта више брат брату лаже! Не можемо ни десет корака крчити, а да по неколико пута не слажемо; или кога свога не оговарамо; или не опадамо; или вичемо: овај је оваки, онај је онаки. А не ћемо да видимо сами себе, па онда другога.

Србине и Српкињу, метните руке на срца ваша, па видите какви сте сами, па тек онда можете рећи, овај је оваки, а онај онаки. Сви смо створени, сви треба да имамо ону праву љубав, коју смо још на крштењу добили од Творца — Бога. Па зашто живимо, кад нисмо благодарни своме Творцу Богу, који каже: „Љубите се! . . .

„Љубимо се браћо мила
Вријеме је томе;
Име ће нам свагда живјет'
У свјету овоме.

Љубимо се док смо млади
Кад се живот буди . . .
Те у старост виша ће се
Љубав да пробуди . . .

Љубимо се нек нас гледа —
Велико и мало,
Нека виде да је нама —
До љубави стало.

Љубимо се, јер је живот
Са љубављу сладак;
Гдје у кући љубав није
Готов ј' назадак.

Љубимо се браћо мила
У највећој тузи; —
Са љубављу сваки ће нам
бити на услузи.

Љубимо се браћо мила
То је права слава;
Са љубављу Бог ће свагда
Срећу да нам дава.

Љубимо се браћо мила
За живота свога,
Са љубављу избјегну се
Насиља премнога . . .

Љубимо се браћо мила
И Богу је мило;
Са љубављу Његово нас
Свагда чува крило“.

Те ако ушоштујемо и учувамо српске гусле, српску пјесму и српску старину; ако се оканемо неваљалства, онда се ја надам, да ће нам Бог по могућству послати див — јунака са гвозденом петом, који ће нам ту стару неслогу угњечити, те са тим ће нам се родити нова „српска слога“. — А сада вас још један пут закљичем: „такови српскије гусала, такови српскије пјесама, такови српскије старина,“ прођите се свега онога, што иде на штету вјери, власти и српској народности.

Тако вам Бог помагао! . . .

У Фочи 1890. год.

Говорио:

Марко С. Поповић,
учитељ, богословац.

На развалинама . . .

Развалине гледим некадашњег храма,
Што га прадједови наши подигнуше,
Да ту творца славе, топлим молитвама
Да се њему моле за спасење душе.

Негда су се наши сакупљали туне,
Зборове чинили код црквеног прага,
Ту појали пјесме побожности пуне
Која им је текла из срдашца блага.

Ал' душманска рука уз помоћ демона
Подиге се дреко, те светињу сруши, —
Утјеху једину, — гдје Србина бона
Уточиште бјеше уцвјељеној души.

Гдје ликови бјеху божјих угодника
Гоњају се љети гуштери и змије;
Мјесто вјерног стада, звјерад разнолика
Ту станује зими па бијесно вије.

Душманине клети, љуто ћеш да кијаш
За неправду самом Богу нанешену;
Доћ' ће врјеме, кад ћеш морат да испијаш
Чашу саме жучи за те напуњену.

Не, њу н'јеси мого; — та чува, штити
Она вјечна сила одозгор са висина;
Твој род клети та ће сила оборити, —
А до вјека неће нестати Србина.

Сарајево, на Видов-дан 1890.

мир Мир.

Благо човјеку . . .

Благо ли човјеку, који с' од зла клони,
Који избегава саборишта безбожни;
Таков је подобан плодноме дрвету,
Које с' у прољећу одјева у цвјету,
Које се напаја у небесној роси,
Сребреница, 2. априла 1890.

Те у своје врјеме добар плод доноси.
А тешко безбожном који само жуди,
Да задовољава својој страсти, ћуди.
За такова мужа судбина је худа,
Јер ће кажњен бити, на дан страшног суда.

спевао по 1. спалму.

Недељко Миладиновић.

Добар духовни пастир.

(Посвећено госп. попу Ристи из Кравице.)

У светоме писму вели Творац неба:
„Моје стаду вјерном, добар пастир треба,
Ти си оче таков, к'о што писмо вели,
Слуга си олтара, каквог народ жели.
Не само си лекар за душевне боље,
Већ си отац прави, просвјете и школе;
Кравица, 21. маја 1890.“

Ти не жалиш отче, ма каквих жртва,
Да оживиш школу, која бјеше мртва.
Наша дјеца школска, теби благодаре,
За учињене јој многе милодаре.
Па из топли груди, теби оче, кличе:
„Живио нам дични српски свештениче!“

Недељко Миладиновић.

Преглед

српско-православних и опће народних основних школа у херцеговачко-захумској дијецези за школску
годину 1889./90.

а) Српско-православне школе.

1. У Мостару: мушка четверо-разредна са
223 ученика, међу којима је 1 римо-католик, и
женска четверо-разредна са 107 ученица. Управ-
итељ: учитељ Јован Шикопарија; учитељи:
Јово Ковачевић, Владимир Гвозденовић и Марко
Марковић. Учитељице: Милка Брујићева и
Милка Јелићева.

2. У манастиру Житомишљићу: мушка са
24 ученика. Учитељ. Ђорђе Поповић.
3. У Клепцима: мушка са 4 разреда и са
34 ученика. Учитељ: Ђуро Чакрлија.
4. У Требињу: мушка четверо-разредна са
62 ученика и 11 ученица. Учитељ: Стеван
Правица.

*) Овај преглед извађен је из шематизма херцеговачке епархије за 1890. год.

5. У манастиру Дужима: мушка једно-разредна са 30 ученика и 4 ученице. Учитељ: Митар Пантић.

6. У Стоцу: мушка четворо-разредна са 61 учеником и 25 ученица. Учитељи: Петар Шевић и Никола Тепавац.

7. У Дбњем-Поплату: мушка тро-разредна 27 ученика и 4 ученице. Учитељ: Михаило Митриновић.

8. У Опличићима: мушка тро-разредна са 27 ученика. Учитељ: Ристо Тоњољ.

9. У Коњицу: мушка 4 разреда са 27 ученика и 2 ученице. Учитељ: Стефан Шиниковић.

10. У Љубињу: мушка четворо-разредна са 27 ученика и 4 ученице. Учитељ: Димитрије Максимовић.

11. У Љубушком: мушка четворо-разредна са 16 ученика и 3 ученице. Учитељ: Јован Гргуровић, мјесни парох.

12. У Чајничу: мушка четворо-разредна са 30 ученика и 12 ученица. Учитељ: Ђорђе Стајић.

13. У Фочи: мушка четворо-разредна са 40 ученика и 15 ученица. Учитељ: Марко Поповић.

14. У Плевњу: мушка четворо-разредна са 115 ученика и 52 ученице, међу којима је једна мухамеданске вјере. Учитељи: Јово Митрановић и Јово Госпић.

15. У Пријепољу: мушка четворо-разредна са 70 ученика и женска четворо-разредна са 35 ученица. Учитељ: Рафаило Вукадиновић. Учитељица: Милица Адамовића.

16. У манастиру Милешеву: мушка дво-разредна са 31 учеником. Учитељ: Ђорђе Поповић.

17. У Таоцима (припољски протопрезвитерат): мушка једно-разредна школа са 25 ученика. Учитељ: Никола Пејановић.

18. У Сељанима (пријепољ. протопрезв.): мушка дво-разредна школа са 25 ученика. Учитељ: Милинко Вараклић.

У свима српско-православним школама у школској години 1889./1890. има 23 учитеља, 3 учитељице, 894 ученика и 274 ученице.

б) Народне основне школе и број српско-православне младежи, која се у истима учи.

1. У Мостару: мушка са 4 разреда и 3 православна ученика. — Трговачка школа са 3 разреда и 18 православни ученика.

2. У Благају: мушка са 4 разреда и 20 православни ученика.

3. У Старој Габели: мушка са 4 разреда и 11 православних ученика и 1 ученицом.

4. У Чапљини: мушка са 4 разреда и 10 православних ученика.

5. У Горажду: мушка са 4 разреда и 15 православних ученика. — Женска са 4 разреда и 10 православних ученица.

6. У Чајничу: мушка са 4 разреда и 5 православних ученика.

7. У Рудоме: мушка са 4 разреда и 32 православна ученика.

8. У Фочи: мушка са 4 разреда и 21 православним учеником.

9. У Калиновику: мушка са 4 разреда и 36 православних ученика.

10. У Белећи: мушка са 4 разреда и 24 православна ученика и 6 ученица.

11. У Невесињу: мушка са 4 разреда и 67 православних ученика.

12. У Требињу: мушка са 4 разреда и 45 православних ученика. Женска са 4 разреда и 23 православне ученице.

13. У Крушевицима: мушка са 2 разреда и 40 православних ученика.

14. У Коњицу: мушка са 4 разреда и 2 православна ученика.

15. У Бјелемићу: мушка са 4 разреда и 4 православна ученика.

16. У Стоцу: мушка са 4 разреда и 13 православних ученика.

17. У Љубушком: мушка са 4 разреда и 8 православних ученико.

18. У Љубињу: мушка са 4 разреда и 15 православних ученика.

19. У Дбњем Храсту: мушка са 4 разреда и 1 православним учеником.

20. У Жупању: мушка са 4 разреда и 7 православних ученика. Женска са 4 разреда и 3 православне ученице.

21. У Гацку: мушка са 4 разреда, 50 православних ученика и 6 православних ученица.

22. У Наденићима: мушка са 4 разреда и 40 православних ученика.

23. У Самбору: мушка са 4 разреда и 36 православних ученика.

У свима овим школама учи се свега православних 523 ученика и 49 ученица.

Допис.

(О стању српско-православног свештенства у Босни.)

Познавајући патничко стање нашег српско-православног свештенства у Босни, а и читајући дописе у нашем листу Источнику не само да ми се длака најезила, но сам и саме сузе пролио, сјећајући се мог кратког живљења у овим покрајинама. Зато молим високопочитајемо господин уредниче, да и ово моје неколико редака ставите у наш лист Источник.

Причали су ми моји родитељи и старији ђедови, који су свештеници били, како су од свог српско-православног народа почитовани и љубљени били а и награђивани за своју свештеничку службу. Па сравнивши прошлост за садашњошћу, чисто би могла суза поћи и из каменог срца. Не велим, да је било мирније и безбједније стање свештеничко и народно; но чисто могу освједочену истину рећи: да је прије 30 година мога јавног живота међу овим народом много више љубави, почитавања а и друге покорности било, а боље је српско-православни народ службене заслуге свом парохијском награђивао и више свега давао,

А да је тако било, ево ћу вам поштовани читаоци истином засвједочити.

По свршетку четири богословска разреда у Београду 1859. год. на позив српско-православне мостарске општине, као рођени син ових покрајина, дођем у Мостар 4. јулија 1859. за народног вјерозаконског учитеља у основне школе, и учио сам српску младеж пуне три године у трећем и четвртном основном разреду. Тога времена била су три свештеника у Мостару. Г. Јанићја Памучина, г. Гаврил Балорда и г. Јаков Говедарица, па сам очима видио да је г. Јањићја Памучина давао мостарским трговцима кад би у Тријест трговине ради пошли по 400 жутије дуката, које је он попујући заслуживао? а камо данас таки поп које ће попујући толико стећи а да друге какве трговине не води.

Па сам тако исто виђо на другима мјестима за вријеме мога тринаесто-годишњег учитељства код други свештеника. А и осамом себи могу вас увјерити, јер од кад сам се запознао 1872. Августа 6. па до окупације, ја сам толико зарадио у парохији да сам лијепу кућу купио, а нисам ником био дужан. А сад пак

при оваким околностима морам ју продати па се ранити, то сам доживио у мојој 52. години живота а 31. годину мога учитељства и поповања у овим покрајинама.

Зато ја мислим да данашњем деветнаестом просвјетном вјеку недоликује да буде најпосљедња ствар поправљање стања српско-православног свештенства, које је кроз петстогодишњег тешког робства и патње под варварским јармом стењало, кријући се по шумама, гудурама, пећинама и другим скровитим мјестима, свету службу тајно и ноћу свршивало, народ у православној вјери поучавали и утврђивали, па и доста од грабљиви вукова сачували.

За побир и тада је било као и сада, торбу на леђа па од куће до куће као просјаци те мити и проси, па који да, добро, али који не да, тога јави г. владики, а г. владика каже свештенику „Епитрахил и требник, то ти је паша, кадија и сва судија, немој му ништа у кући свјашченичкога чинодјејствија чинити па ће ти дати“. И заиста кад би то свештеник учинио, онда сам парохијанин све доноси и даје, само да му поп у кућу долази.

А данас то несмје бити из много разлога по вјеру нашу; свештеник мора му кући долазити, кршћавати, опојавати вјенчавати па и молитву читати, па му дао што зато парохијанин или не дао. Свачије се стање до данас поправи ма колико било а српско-православног свештенства још у мраку чами!!! Ми и данас торбу на леђа и штап у руке па идемо од куће до куће дражимо сеоске цсе, иштемо, молимо, инадимо се, кавжимо се, у додир долазимо са парохијанима, па који не да и кунемо. Па кад то тако све мора бити, какав онда углед мора имати свештеник код народа, а какав пак народ код свештеника, то може лако сваки знати и појмити?

Зато треба да сви ми српско-православно свештенство молимо високу духовну власт АЕ. и Митрополитску Конзисторију, а преко ове и високу земаљску владу, да би наше стање у ред довела и поболшала; те нам систематичну плату установили, порезавши на парохијане у парама у мјесто досадашњег побира, или по порезној форинти или по мушкијем гла-

вама или на који други начин, како иста најсходније зна; а тиме би већ један пут и српско-православног свештенства просјачким патњама крај учињен био.

А што каже дописник из Крајине, мој у Христу возљубљени брат, у броју 24. Дабро-Босанског Источника од 1889, да би требало парохије организовати, почем у некије има доста и сувише кућа, а у неким мало, најмање 50 кућа. Тога сам и ја мишљења и желио би, а и сви моји другови, који имамо од 60 па до 120 кућа у парохији.

Но питање је да ли су тога мишљења сви свештеници, а особито они, који имају по 300 а и више кућа у својој парохији, као што шематизам показује. Ја би по моме мишљењу реко да нису, јер према данашњем побирању који има више кућа у парохији, тај има више и прихода. Прије 2 године изишла је окружница од високе духовне власти, да се по налогу исте имају све парохије организовати сходно према свакој парохији, и та је управљена на све протопопјате и надзиратеље и сво свештенство; па шта би од тога? ништа, не да нитко своје парохије цјепати, док не би видио сталну плату, а кад би ту доживио (коју мислим да неће кроз 50 година), онда би сваки сам своју парохију циркулиро и духовној власти јавио да се у дјело приведе.

Па зато је сада и питање: који би требало дјело да учини? и који би могло то учинити? То је дјело да се точно произведе парохијална организација саме високе АЕ. и Митрополитске власти изаславши свог конзисторијалног члана, који ће по шематизму равнати се у согласију свештенства и народа, и исходно према суједним парохијама организацију провести. Но ово дјело тешко је и самом конзисторијалном члану право произвести; за то што свака кућа и свака породица српска жели да види свог најстаријег духовног оца г. Митрополита. Али то није могуће, зато што имамо на архијерејској

столици вриједног научног и доброг старину, кога су скоро већ физичне силе издале, па није могуће да и млад, а камо ли у старим годинама Митрополит обиђе и поучи 52.944 куће и у њима 431.060 душе, које се сад налазе у овој Архидијезези сарајевској.

Тога ради и по потреби народној и моме мишљењу, требало би сво српско-православно свештенство са српско-православним општинама, да замоле високу духовну власт, а преко ове и високо-славну земаљску владу, да предложи мјеродавном мјесту и замоли Његово царско-краљевско и Апостолско величанство милостивог нашег цара Франца Јосифа првог, да је велика потреба према оволиком броју кућа и душа под једним митрополитом, дати му једног епископа помоћника, кога би столица била у Бањојлуци, и који би био подчињен високој духовној власти и митрополији у Сарајеву, па би онда сваки посао уредније и напредније ишао, а без овог рамељемо.

Према обстојатељству времена данашњег, сваки види да је баш потребан још један епископ за Краину, и тиме би и Његовом високо-преосвјашченству г. Митрополиту Николајевићу доста трудно дјело олакшано било, па би могао онда сваке године сазивати синодалне владике (из Мостара и Тузле), и држати сједнице, на њима рјешавати спорне брачне и друге црквене важне ствари.

А то и правило св. апостола 37 налаже, да се сваке године два пута држи сабор епископа, и нека међу собом испитују догмате благочастија и разрешују црквене спорове који се истакну: једанпут четврте недеље Педесетнице а други пут дванаестог Хиперверетеја т. ј. Октобра. А и правило 8. шестог васионског трулског сабора налаже макар једанпут у години да се епископи сабирају.

Ја мислим да се све то у ред довести може само усталачког у вољног рада.

У Травнику, 10 јуна 1890.

Симо Пејовић,
парох травнички.

Разно.

Гђа Савка удова Јевтановић, честита супруга упокојеног Димитрије М. Јевтановића подградоначалника сарајевског, даровала је у спомен своме покојном мужу 1000 фор. сарајевској школи; 500 фор. фонду за оснивање српске више дјевојачке школе; 500 фор. овдашњој сарајевској сиротињи; 200 фор. музеју старе српске цркве оvd.; 150 фор. црквеном пјевачком друштву „Слога; 150 фор. листу „Босанској Вили“; по 100 фор.: заводу п.л. Мис Ирби, познате српске добротворке; крајцарском друштву; Frauenverein-у Unterstützungsverein-у; по 50 фор. „Матици Српској“, „Друштву св. Саве“, „Зетском дому.“

Осим тога, непропуштамо овдје напоменути да је покојник још за живота у 1882 години даровао 1000 фор. српској основној школи у Сарајеву, а 1885 год. поклонио је истој школи заставу, која је вриједила 500 фор.

Бог да га прости и вјечна му памјаш у народу српском!

Дарови овдашњим срп. православним црквама. Овдашњи и уважени трговац г. Васо С. Краљевић, поклонио је старој цркви красан цвијет (многосвјећњак) у вриједности 300 фор. госп. Нико М. Бесаровић, поклонио је новој цркви лијеп застирач на налоџу, у вриједности 100 фор. Живили ови побожни приложници и Бог им подарио сваку срећу и здравље, те и у будуће своју цркву а са њоме и своју школу подпомагали; те се и други Срби угледали на њих.

Стеван Банђур родом из села Бооска у Херцеговини, умр'о је 3. јуна о. г. у овдашњој вакуфској болници у 33 години млађаног живота свога. Покојник је био у служби код овдашњег трговца г. Васе С. Краљевића, те за кратко вријеме стекао је преко 2000 фор. од чега је оставио тестаментално на неколико дана пред своју смрт: 100 фор. српској школи; 50 фор. у фонд за оснивање више срп. дјевојачке школе; 100 фор. оvd. старој српској цркви; 50 фор. друштву пјевачком „Слози“; 25 фор. цркви на Рђусе у Херцеговини; 25 фор. цркви на Влаховиће у Херцеговини и 25 фор. оvd. српској сиротињи. Остатак иметка покретног и непокретног распоредио је на родбину.

Бог да га прости, вјечна му памјаш у народу српском!

Нов епископ Пакрачки. Господин Мирон Николић, администратор епархије Пакрачке, посвећен је за епископа Пакрачког 3. маја о. г. у Сремским Карловцима. Епископ Мирон сада је у најбољим годинама, пун воље и одушевљења за свој свети позив. Његов рад и прошлост улијева пуно наде, да ће епархија пакрачка — народ и свештенство имати у њему достојног поглавицу и архипастира. Желимо новом архијереју пакрачке дијецезе обилата успјеха на путу његове св. службе и рада у православној цркви.

Храмовска слава у Рељеву. И ове године прослављена је храмовска слава у црквици српског православног богословског завода у Рељеву, на дан 9. маја оним истим редом као прошлих година. Његово Високопреосвештенство наш старец г. Митрополит служио је божествену литургију са више свештеника. На причасној држао сходну бесједу млади свештеник Лазар Ожеговић ученик IV. раз. богословије. Народа је било у приличном броју како из Сарајева тако и из околних села. Још би боља свечаност испала да није киша помела. Овом пригодом и истог дана враћао се је из Беча цивилни адјутус Босне и Херцеговине Његова екселенција Барон Кучара са својом племенитом младом супругом, и ради тога поврвио је сав свијет на станицу „Двор“ према заводу, да их поздрави. Кад је жељезница приспјела на станицу, око 4 сата послје подне, испред свију како свештенства тако и народа Његово високопреосвештенство госп. Митрополит поздравио је барона са његовом новом младом супругом.

А иза тога заорило се громко живили! На чему се захвалише њихове екселенције и влак се крену за Сарајево.

Православна грчка црква у Паризу. Неколико богатих Грка сложили су се да о свом трошку подигну грчку цркву у Паризу. Тако, лондонски банкир Сколици даровао је на ту цијељ 1,500.000 франака; Зафиропуло 100.000 фр.; Негропулос 100.000 фр.; Евземдис из Цариграда 100.000 ф.

Српско-православни црквени музеј у Сарајеву. У недељу 13. маја о. г. отворен је и освештан је музеј од Њег. високо Пр. Господина Николајевића у нашој старој оvd. цркви, и свијет сада долази па гледа оне лијепе старине, које су до

данас очуване. Овај музеј има велику вриједност, јер многе старе ствари, које би се можда загубиле или забациле, у музеју се чувају и не могу се изгубити, а поред тога нијесу сакривене, него су изложене свијету на виду у орманима, нарочито за то справљеним са стаклом а у двије магаче црквене, које су за то одређене и уређене.

Тога дана послје свете литургије прочитана је од свештеника општинска објава, коју у главном доносимо у овом листу: „Мили српски народе!

„Музеји су од врло велике важности и за изучавање и проучавање прошлости и историје народне. Већ ми у овом нашем музеју у старој цркви имамо лијепих ствари, које нам казују прошлост сарајевску. Но да би музеј баш потпуно одговорио своме имену, нужно је, да и народ притекне у помоћ, јер кад сваки по крајцару дарује за часак се набере форинта, — тако исто ће бити и овдје. Ако сваки по нешто приложи, ми ћемо имати красан музеј, који ће нашем српском народу у Сарајеву на дику и понос служити, а страни свијет увидјеће, да смо имали лијепу прошлост, а ми сви ћемо се онда трудити, да створимо још љепшу будућност.

Но овај наш музеј има још једну страну, што други музеји немају, а то је: ово је *црвени музеј*, и когод што приложи, не дарује само музеју, него прилаже нашој цркви, а тиме чини добра дјела и милостињу нашој светој цркви.

У нашег српског народа има таквих старина доста. Скоро у свакој кући има по нешто од старих ствари: старинскијех срцаза; старијех новаца и сребрних и златних; старинских лијепих везенијех пешкира, антерија, чеврми; старијех књига и старинскијех писама; старих бакрених ствари и разлитита покућства. Све те ствари, когод их има, данас се слабо или никако не употребљују, него се као антика чувају. Нико и не зна за њих, до ли онај чије је и можда његови познаници. Многе такве ствари леже, нико и не зна да их има, — а у музеју свак би могао и видјети и знати — а име онога, који би старину приложио, за вјечита времена остало би у музеју.

С тога се мили српски народе овим позивом на тебе обраћа српска општина: ако би ко год имао каквих старинских ствари, велику би задужбину учинио, ако би то приложио нашој старој цркви, гдје би се у музеју чувало на

вјечита времена. — Сложно браћо радимо па, ако Бог да, биће среће и напредка. — Ако би дакле ко шта стео даровати, нека донесе или пошаље у општинску магачу, и тамо ће му се издати признаница, да је са захвалношћу примљено. — Прилажите браћо, па нека нам буде у сто добријех часа“!

Српско-православно црквено пјевачко друштво „Слога“ Одбор овог друштва у својој VII. редовној сједници у Сарајеву држаној 6. марта о. г. закључио је: да се позове омладина обојега спола ради уписа у ово друштво. У то име 20. маја о. г. прочитан је од свештеника у овд. црквама одборски позив којег и у овом листу доносимо:

„Православна браћо! Друштво је вазда утицало на усавршење и изображење човјечанства, а искрењавало је свом силом себичност и саможивост. С тога се данас и удружују људи, те стварају различита друштва: пјевачка, читаоничка, књижевничка, и т. д. Такова су друштва српском народу од врло велике потребе, јер га таква друштва усавршавају и изображавају, а развијају му српску свијест и љубав свему, што је српско. У ту цијел удружили су се многи Срби у Сарајеву, те основаше српско пјевачко друштво, које и данас постоји под именом „Слога“ То друштво напредује данашњим даном у свом корисном задатку. Задатак је тога друштва, да негује божанствено пјевање свете православне цркве, те да украшава црквено богослужбоње и да тијем одржи у народу љубав светој православној вјери. Још негује ово друштво и српску пјесму, која нас је одржала у највећим биједама и патњама, која нас је у борби крјепила, која нам је давала и даје нам наду на бољу и сретнију српску будућност. У томе се састоји српски напредак и српска просвјета, а таква је просвјета за омладину српску, узданицу нашу. Ма да је задатак и цијел овога друштва тако лијеп и користан, ипак зато још мали дио српске омладине полази ово друштво. С тога се одбор овога друштва овијем путем обраћа на српски народ у Сарајеву, те позива да своје синове и шћери уписује у ово друштво; тијем ће сваки учинити услугу српској ствари, а омладину ће однеговати онако, како се Србину и Српкињи приличи. На тај начин рашириће се и дружевност међу нама, а што је најглавније, тако се постизава слога, за којом сви тежимо, — али је никад не

остварисмо! Још и то се може примјетити, да није с великим тешкоћама скончано посјећивање пјевачке школе овога друштва, а те жртве губе своју вриједност кад се узме у обзир корист од посјећивања пјевачке школе.

Уписујмо омладину у пјевачко друштво“.

На оном свијету. (Истинити догађај). Назад неколике године живио је један добри и побожни старац у мојој парохији у селу А . . . . који је много којешта у свом животу преко своје главе премео.

Једанпут му се пред саму његову смрт догоди случај овај: Некако пред зимски Никољдан сјеђаше он с тројицом сељана у кући свог зета и разговараша се о које-чему. Кад наједанпут у том разговору, како сјеђаше на кревету, тако се и превали, очи заклопи, преста говорити, па и дисати. У том часу добије отвор сасвим чудновато. — Тог часа они неки од присутни пипа, гледа, неки се препо, и трећи најпосље завиче дајте свијећу јер је умро не видим да дише. Тако није дуго потрајало мало више од пола сата, а он се пробуди и сједе, као што је и прије сједно само бијаше поблиједио што но кажу ко крпа. Ова се сад тројица зачуде њему и његову лежању па готово и смрти, и почну га питати, он им одговори: „да се он сам чуди“, — те почне им приповједати, како је на оном свијету за то кратко вријеме провео и видио, и настави причати: „браћо! Кад сам сад био замро овдје, тај сам се исти час трефио (догодио) на оном свијету. Тако идући рају угледам велику свјетлост, која неда у себе гледати и одмах у близини те свјетлости дочекаше ме пет стожина сјенских и у наглости ме ћедоше пробости, док не завика неко из оне свјетлости: „немичи даље у ову свјетлост, јер си велики грешник, пет си стожина сјенски упалио свог комшије, па не можеш овамо прићи ближе“. Кад тако изговори, ја се онда сјетих да сам још у младости поналио сламе и сијена комшије свог у истом селу, јер сам и ја до тада три пут паљен био од тога истог; те најпослије и ја одлучим да оног упалим на кога ми је сумња, што и учиним те у том буде крај и мојој и његовој палитби.

Стојећи ја пред свјетлости зачух ће неко говори: „били желио видити свог оца“? Ја одговорим би, и на то ми рече: Ајде тамо даље па ћеш видити. „Кад приђох оном мјесту отвори ми врата једне собе, кад ли у њој спазих свог

оца ће сједи и мрак му до појаса. Отвори ми другу собу, кад ли у њој мој брат и сав се блиста у оној свјетлости, у коју ми није дала ући. Отвори трећу, кад ли у њој велика свјетлост и мала се дјечица по њој играју. — Мени једно приђе и проговори, „Ја сам дјете твоје кћери“ и туј га ја одбих и рекох какве моје кћери, кад ја знам да моја кћи није дјете никад ни имала. Отвори ми четврту, кад ли у њој спазих једну врачарицу из мог села именовану Милицу, која се увјек преврће преко једне греде у тој соби, само је туј велика помрчина. „Ја запитах зашто се та жена тако преко главне греде као коло преврће“? Одговори ми: „зато што се утварала и у божје знање стављала, со тим свијет варала, и тако ће се она до страшног суда преврћати“. Туј сам у једној мрачној соби видио из нашег села у једно и ону жену што хоће да је најљепша и најпапетнија. У том ја пођох ближе оној свјетлости кад ли из ње изађе човјек и стаде предаме бијеле браде с голом сабљом у руци и рече: „Не помичи даље него се враћај натраг јер ће мало времена проћи па ћеш и ти овамо доћи кад други пут умреш“. „Ја се на то разљутих и у љутњи нешто гријешно рекох: како се може двапут мријети и вратих се натраг, али се за ону ријеч брзо покаја, и ево ме браћо опет међу вама“. Живио је тај старац од Никољдана само до Јовандана по Божићу. Разбоље се тај старац у очи Јовандана а никад се није више насмио због оне ријечи на оном свијету. Тужан и невесео увјек бијаше до смрти. Пред смрт своју помоли се Богу сузним очима заплака и леже. Само три пут погледа на врата, увати га дрктање и у том поче покривач на себе навлачити и скупљати се у мјесту, мислећи да се може од смрти побјећи или сакрити, коју је можда угледао је на собна врата улази. Очима још неколико преврну, покривач до пола довуче, три пут зјевну и умрије тај старац. Овај је старац прије мог доласка на парохију Маринску умро. По казивању његових синова и сељана стар је био 82 год. и био је врло побожан. Ова догађај слушао сам не само од синова његових него и од других, баш да је ово била права истина и да су се други злочести људи чувши то од њега мало поправили.

Прибиљежио:
Симо Стојановић,
свештеник.

Освећење надгробне споменице Милосава Храбрена у ман. Житомишљићу. Познато је, да је ман-Житомишљић један од првих српских манастира у Херцеговини, као и то, да га је основао Милосав спахија Храбрен — доцније прозвани Милорадовић родом из села Житомишљића. Од ове богољубиве породице српске има и данас потомака у Житомишљићу, али су за љубав својих добара у она мучна времена вјером преврнули те су данас као мухамеданци познати под именом Опијачи.

Један пак дио од те племићке породице не марећи за благо није хтјео напустити своје праједовске вјере православне већ под притиском оног кобног времена одсели се најприје у Стару Србију а одагле у Русију. Према су скоро два вијека протекла од њиховог пресељења у Русију ипак потомци те породице и данас се с' поносом сјећају своје старине — отаџбине, својих праотаца и лијепог српског имена. Од исте породице, која је у Русији сачувала до данас своје племство и старо име, члан је и граф Григорије Милорадовић, генерал-мајор при царском руском двору у Петрограду. Поносећи се он што је потомак од исте породице српске Милорадовића и одушевљавајући се најзаносније за милом домовином својих предака, он се 1883 год. потежио чак из далеке Русије, да се поклони славној задужбини својих старих.

Успомена на његов долазак крунисата је дивним прилогом — споменицом, коју је он ових дана послао, да се постави више гроба Милосава спахије Храбрена у предњој црквици ман. Житомишљића. Споменица је ова средње величине скоро у виду квадрата; начињена је од бронзе а с' предње је стране позлаћена. На лицу споменице стоји лијепим ћириловским словима изрезан натпис, у коме дароватељ напомиње, да из дужне благодарности и поштовања према своме претку а основатељу манастира прилаже ову споменицу.

Чин освећења и постављања споменице обављен је на други дан Духова ове године у присуству љубљеног Архипастира преосв. госпо-

дина Серфима и многобројнога народа из Мо-стара и околице Житомишљиће.

Пошто је у цркви манастирској свечано одслужена архијерејска служба, на којој су учињена и „благопотребна прошенија“ за здравље и дуг живот новог добротвора, освештана је споменица, која је на сред цркве народу на углед изложена била. По том је држан спомен основатељу манастира Милосаву Храбреноу, чија је гробница у предњој црквици а равна је са подом црквеним. Како при освећењу споменице тако и при обдржавању помена чинодјествовао је родољубиви митрополит госп. Серафим.

Пошто се „споменица“ поставила изговорио је митрополитски ђакон Патрикије Поповић народу сходну бесједу. У бесједи је изложио: како треба човјек да живи у овом варљивом свијету, па да овјековјечи име своје на земљи и како треба да се угледамо на родољубиве примјере наших старих добротвора, који на олтар цркве и просвјете српске нијесу жалили жртвовати све: и снагу своју и благо своје па чак и животе своје. Затим је у говору оцртао значај одржаног спомена као и значај и вриједност послате споменице — позивајући сакупљену Србадију, да се угледа на честитог родољуба српског графа Григорија Милорадовића. Овако се свршила свечаност освећења и постављања споменице Милосава Храбрена. При извршењу овог богољубног чина народ је био расположен и одушевљен тако, да је многоме суза радости низ образ потекла, помишљајући да је и ова споменица јасан доказ, да у пространој Русији има људи од значаја који нас не заборавају. У таквом расположењу народ се цијелога тога дана веселио и забављао докле се није и кренуо кућама, с' топлим надом на бољу и сјајнију будућност своју.

На крају ових ријечи држим, да ћу погодити жељу свега сакупљеног народа српскога, ако у име њега кажем: Хвала добротвору српском Григорију Милорадовићу! Бог му стоструко накнадио и слава му у народу нашем! .△.

Рукоположени.

Коста Блажујевић из Сарајева, пошто је приватно положио испит из богословских предмета пред конзисторијалним члановима и професора богословског завода а под предеједништвом Његовог високопреосвештенства Митрополита Господина Ђорђија, рукоположен је за ђакона 9. маја о. г. а 21. истог мјесеца и године за све-

штеника, и одређен је на парохију Бијаковачку, у протопрезвитерату Бос. Градишком.

Никанор Дутина, монах манастира Дужи, родом из Глеђевца (котар љубински Херцеговина), рукоположен је 10. маја о. г. за ђакона а 20. истог мјесеца и године за свештеника — јеромонаха, и додијељен је братству истог манастира.

Одликовани.

Теодор Јунгић, бивши парох зенички а сада свештеник у централној казниони у Зеници, одликован је *црвеним појасом* актом Његовог високопреосвештенства Господина Ђорђија Николајевића од 6. јуна о. г. број 870 са шљедећим декретом: „Обзиром на вашу ревну и много трудну свештеничку дужност, коју обављате у централној казниони у Зеници, међу посљедоватељима православне вјере, као што се ова духовна власт увјерила из поднешеног вашег годишњег извјештаја за 1889 годину; даље обзиром на ваше скромно и примјерно владање свештеничко, не само у данашњем вашем положају, него и док сте обављали и парохијалну дужност у зеничкој парохији, — нашли смо се побуђени одликовати вас *црвеним појасом*, којег можете носити са архијерејским благословом; и који знак нека вам служи за награду и признање од Наше стране, с надом: да ћете и у будуће све више и више напредовати у свештеничким врлинама и повјерене казненике вашим поучавањем подизати на што бољи ступањ вјерског изображења и моралног напретка.“

Савва Пјешчић, парох и надзиратељ требињског протопрезвитерата, одликован је актом Његовог високопреосвештенства Митрополита Херцеговачко-Захумског Господина Серафима Перовића, од 11. јуна 1890. број 556 са шљедећим декретом: „Увидивши и освједочивши се о Вашем тактичном и умјетном управљању протопрезвитератом требињским, и опхођењу са подручним свештенством; даље цијенећи Ваше примјерно владање, Вашу ревност према нашој св. православној вјери, матери цркви и ерпскоме имену; знајући да тачно и савјесно вршите

свештено-пастирске дужности међу повјереном Вам паством; поред тога пратећи Ваш рад на црквеном књижевном пољу, те познавајући Ваш лијепи стил писања и ерпски дух, који кроз радове Ваше провијава, — нашли смо се побуђени одликовати и обдарити Вас *црвеним појасом* и дозволити Вам архијерејским благословом, да га можете носити.

У лијепој нади очекујемо, да ћете и унапријед Вашом свештеничком енергијом и позивом како у протопрезвитерату и Вашој парохији тако и у свештеничким сједницама милост и благонаклоност Нашу оправдати и непоколебиво сачувати, те и веће одликовање моћи доћи.“ и т. д.

Јован Новаковић, свештеник и парох Битрички актом Његовог високопреосвештенства АЕ и Митрополита Господина Георгија од 21 јуна о. г. број 947 одликован је црвеним појасом са шљедећим декретом: „Цијенећи вашу марљиву и похвалну свештеничку службу у повјереној вам ерпско-православној пастви; даље, обзиром на вашу ревну и тачну пероводечку дужност, коју вршите у свештеничким сједницама бањалучког протопрезвитерата, — нашли смо се побуђени одликовати вас *црвеним појасом* којег можете са архијерејским благословом носити, с том надом: е ће вам ово одликовање и благоволење претпостављење вам духовне власти служити и у будуће, да удвостручите ваше свештено-пастирске силе у дужностима и позиву које ће доносити користи православној цркви, вјери, ерпској школи, у ерпском народу — у вашој парохији“ и т. д.

Браћи Србима!

Јављамо свакоме Србину и Српкињи, како овђе у мјесту, тако и по цијелој поносној Босни и кршиној Херцеговини, да смо ове године уз стару српско-православну цркву подигли и уредили

МУЗЕУМ ЦРКВЕНИ,

који се у недјељу 13. маја освјештао и отворио.

Освјештање је свршио сам високопреосвећени г. митрополит. Од тога дана музеј ће бити отворен сваке недјеље и празника послије службе божије. Обраћамо пажњу свакога Србина, да не пропусти посетијетити овај скромни, али пуно значајни музеј, у ком се налази лијеших старина. Такође молимо, поједине општине, цркве, свештенике, учитеље и сваког појединог Србина, који би имао каквијех старина — да нам их уступи, било на сачување, било на откуп.

Сарајево 10. маја 1890.

Тутори старе српско-православне цркве.

СЛАВНИМ УПРАВАМА и ПОШТОВАНИМ учитељима и учитељицама

српско-православних основних школа у Босни и Херцеговини.

Већ одавна постоје у Босни и Херцеговини српско-православне школе, али до данас још неимајаху оне књиге, које би биле згодне према потребама тих крајева. У њима се понајвише употребљавају књиге написане источнијем нарјечијем а тим се квари јужно нарјечије, — тај најљепши говор српског језика. Осим тога нема у тим књигама све оно, што одговара духу тих школа, — па с тога се и боре те школе са великим биједама и невољама. Да се томе доскочи, ријешила је потписана српска књижарница Мил. Каракашевића у Сомбору, да изда књиге за српско-православне школе у Босни и Херцеговини, а тијем би се не само горње невоље уклониле, него би се постигла духовна свежа свих тих школа.

Г. Мита Ст. Клицин, српски народни учитељ у Сарајеву, написао је већ Буквар јужнијем нарјечијем, који је удешен по најбољијем педагошкијем и методичкијем захтјевим и према потребама српских основних школа у Босни и Херцеговини. Пошто је исти осп. учитељ у Босни, то је могао добро схватити задатак и потребе српских основних школа, с тога ће тај Буквар за цијело бити најбољи за употребу у њима.

Буквар је већ у штампи, а биће 1. августа о. г. готов. Изнијеће 4½ штампана табака, а цијена ће му бити у солидном повезу само 16 новчића. Издање ће бити лијепо укусно и на финој артији. Буквар је према ојени стручњака поправљен, а удешен је онако, како ће одговорити и лако учеоу читања и писања

и српском духу српских основних школа у Босни и Херцеговини, а биће за цијело један од најбољих српских Буквара.

Потписана српска књижарница овијем учтиво позива славне школске управе и поштоване учитеље и учитељице, да тај Буквар уведу у српско основне школе, што ће бити само на корист истих. Ако буде ово подузеће сретно, онда ће потписана књижарница издати и остале књиге; читанке, рачунице, земљопис и т. д., и не ће жалити ни мало труда ни трошка, ако види родољубив одзив, а нада се, да ће се славне управе обратити што скорије наруџбом.

У Сомбору, на Видов-дан, 1890. год.

Књижарница Миливоја Каракашевића.
(Zombor, Bácska.)

Књижевни оглас.

Препоручујемо ово дивот-дјело, које је најзгодније за поклоне при сваковрним приликама.

ПЈЕВАНИЈА

целокупна књижевна дјела нашег највећег пјесника

ЗМАЈ ЈОВАНА ЈОВАНОВИЋА

у двојаком издању по 80 табака највећег формата.

ЗНАТНО СПУШТЕНЕ ЦИЈЕНЕ:

У лијено увезане корице: „издање за народ“ 3 ф. (пређе 6 ф.) „дивот издање“ 5 ф. (прије 8 ф. 50 новч.)

За тим у сљедећем повезу: Везано у златним дивно израђеним корицама „издање за народ“ 4 ф. — Увезано у златним дивно израђеним корицама „дивот издање“ са златним обрезаом (Goldschnitt) 6 ф. Ово дивот издање је на најфинијој артији, боје слонове кости (Elfenbein-Farbe).

Да би „ПЈЕВАНИЈА“ у срце нашег народа допријети могла, и да би је сваки честит и најсиромашнији Србин набавити и с њоме свој сто украсити могао ријешисмо да од сада „Пјеванији“ цијену знатно, тако рећи у полак спустимо, и да тим начином сваки Србин, Српкиња и Српче кроз свога до данас највећег пјесника Змај Јована Јовановића и његове умотворине упозна, а уједно сматрамо и дужност нашу — када већ толико грдни капитал у књиге српске — а нарочито у певанију Змајеву уложисмо и жртвоваємо — да нашем народу пружимо јевтину и корисну књижевну и здраву духовну храну.

Српски књижари
Браћа М. Поповићи.